

Wiktorin
lámpa

A legszebb KARÁCSONYI AJÁNDÉK!

Nincs vezetése! Nincs kávéja! Bártvári vitéz!
Semmi körülmény között fel nem robbanhat!

Tartásának árát a legmesebőrményi jótállás mellett!
100 gyalogszállítást ingyen és bérmentve.
Külföldre is szállítjuk ingyen és bérmentve.

WIKTORIN ÉS TÁRSA BUDAPEST,
VIII., Baross-utca 1. szám.

Josef Winkler & Söhne

bőrönd-táskák és
bőraru specialisták
Wien, I/1. Himmelportg. 7.

Előkészítő! Tartós!

Versenyárral! Katalógus ingyen és bérmentve. Azonnali szállítás

Nagy választék

bel- és külföldi

papirkárpitokból

Minius Jakab

tapéta raktárában

Budapest, Rákóczi-ut 6.

a Bazár-udvarban.

CALDERONI ÉS TÁRSA

Budapest, V.,
Gizella-tér 1.
(Haas-palota)

Szemüvegek s orrcsipe-
tők, arany, ezüst tek-
nősbéka és double fog-
lalattal. Színházi látcső-
vek. Női nyales látcső-
vek. Gyöngyház, teknős-
béka és diszománusz-
burkolattal. Prizmás lát-
csővek, Zeiss- és Búsch-
féle színházi, tábori, versenyzési, utazási
és vadászati csövekre. Disztes kivitelű
lorgnettek, arany, ezüst gyöngyház,
teknősbéka és diszománusz-ből. Ane-
roid és légsúlymérőket, fúvóm szerke-
zettel. Ablak-, szoba-, fürdő- láz- és
disztes állóhőmérők. Stereoskop készü-
lék. Teleszkópok. Fényképezési készü-
lékek. Árjegyzék ingyen és bérmentve.

MAGYARHON ELSŐ, LEGNAGYOBB ÉS LEGJOBB HIRNEVŰ ÓRAÜZLETE.

Alapítva 1847.

Bräusweller János
Szegeден. Cs. és kir. kizárólagosan
szab. chronometer- és műorás, fűtálalója
s remontoir ingaóráknak
stb. stb.

**ÓRAK, ÉKSZEREK 10-ÉVI JÓTÁLLÁSSAL
RÉSZLETFIZETÉSRE**

Képes árjegyzék bérmentve. Javítások pontosan és gyorsan.

**LEGJOBB KÖNYV- ÉS
AZ ORSZÁG
LEGELŐNYÖSEBB**

ékszer, óra, ezüstmű
és iparművészeti tárgyak
beszerzési forrása.

Készpénz és angol rendsz.
részletfizetésre is.

Sárga János
császár és királyi udvari szállító
ékszerész és műtővő

Budapest, IV., Kegyő-tér 5. és
Kloozsvár, Mátyás király-tér 13.

**Legdivatosabb
karperecz órával.**

1 karátos arany — 90 K.
14 — borszíjjal — 28 •
Ezüst borszíjjal — 16 •
Acél — 14 •

Vidékre választékot küld!
Árjegyzék ingyen.

VASÁRNAPI UJSÁG

48. SZ. 1912. (59. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ: **HOITSY PÁL.**

BUDAPEST, DECEMBER 1.

Szerkesztőségi iroda: IV. Vármegye-utca 11. Egyen szám
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4. ára 40 fillér.

Előfizetési feltételek: Egészévre — 20 korona.
Félévre — 10 korona.
Negyedévre — 5 korona.

A Világkrónika-val negyedévenként 1 koronával több.

Külföldi előfizetésekhöz a postailag meg-
határozott viteldij is esztolandó.

Szenásy Hoffmann és Társa
selyemáruháza

Budapest, IV., Bécsi-utca 4.

értesíti a nagyérdemű hölgyközönséget,
hogy az idei

nagy karácsonyi occásio
- melyen leszállított áruk mellett -
megkezdődött

Mintákat vidékre bérmentve küldünk.

Szenásy Hoffmann és Társa
csakis IV., Bécsi-utca 4.

DURAZZO KIKÖTŐJE.
Avult deszkapadlókból ácsolt móló, melynek birtoka miatt világháború fenyegeti az emberiséget.

ROZSDA

Irt Szende-Dárday Olga

Egészen el voltam tompulva minden iránt, a mi előbb éltető elememet képezte. Nem tettem egyebet, mint fűrödtem és eveztem. Ültem valami szikla tetején és a tengerbe bámultam órákig... Apathikus közönyt viseltem minden iránt, annyira igyekeztem tompítani az érzéseimet, egyszerűsíteni gondolataimat, egyszerűvé, a mennyire lehetett, lefokozni a lelki életemet, hogy végre sikerült amolyan felig alvajárót nevelni magamból.

Ez annyira sikerült, hogy — ej, megvallom, — hogy midőn először megpillantottam az őt, e sásonban itt egészen szokatlan nagyvilági silhouettéjé amott a tengerparton, hát az első érzésem amolyan bosszúságféle volt... Nem akartam emlékezni arra a világra, a melyből jöttem, nem akartam kiközkenni abból a mesterséges féllalomból, a melybe lassanként behipnotizáltam magamat.

Láttam magát harmad, sőt negyednap is és következtettem, hogy itt tartózkodó állandóan. Ez a gondolat kihozta a nyugalomból... Haragudtam magára érte... addig, a míg egyszer egész közelről láttam...

Marosy elhallgatott és kissé zavartan a földre nézett.

Ritát meglepte a fiatal ember hirtelen zavara. Egyszerre csak, maga sem tudta, hogy miért, milyen gondolatösszekötés folytán, észbe jutottak a rejtélyes lábnymok ott a furdó homokjában, a melyeket nyugróhelye körül észlelt, midőn első homokfurdóje közben elaludt.

A vízi szellem nem lehetett más, mint Marosy. Bárkáján jött és ment, ezért tűntek el a lábnyomok a homokban.

Rita tekintete önkéntelenül Marosy lábaira tévedt. Finom bokáját, magas íves kicsiny úrlábak voltak — még abban az otromba vészenczipőben is... Rita a füle tövéig elpirult. Marosy is hallgatott.

Zavarában ismét az evezőkhöz nyúlt s lassú evezőcsapásokkal hazafelé dirigálta a bárkát.

— Hát ugy-e, itt legyek megint a bárkával holnap négy órakor? — kérde a kiszállásnál, ismét egy olyan gyermekes, könyörgő tekintettel nézve Rita arcába.

— Hogyne, hogyne. Jó éjt!
— Jó éjt... Szép álmokat!

Rita gyors lépésekkel sietett haza. Jóformán megőrült neki, midőn signora Bachich, kihozva a vacsorát a pergola alá, nagy sajnálkozással kijelentette, hogy az este nagyon el van foglala. Pinzákat süt, nem jöhet ki a pergola alá diskurálni.

Rita gyorsan elköltötte vacsoráját és alig várta, hogy a borzas horvát szolgáló leszedje az asztalt s ő teljesen egyedül maradhasson gondolataival.

Még az üvegóra alatt levő kerti gyertyatartót is eloltotta s egészen behűződva a pergola legstőtébb árnyékába, elmerült gondolataiba.

A ház elé kikötött bárkák alatt halkan csobogott a víz. Messzebb a kikötőben horgonyozó vitorlás trabaccolók árbczain egy-egy zöld lámpás égett, fedelzetükről guzlicza-pengés hallatszott.

Köröskörül a sötétben elmerültek az apró házak körvonalai, csak kivilágított ablakaik pislogtak elé.

De azért élénk beszédzsongás, nevetgélés hallatszott mindenfelé. Goromba cipők kopogása a kemény kövezeten elarulta, hogy a lakosság még ébren van.

Egy nagyobb kivilágított négyzög jelezte a korecsmaajtót. Onnan hallatszott a legnagyobb láma, nevetés, néha egy kis veszekedés és átkozódás.

Harmonikakíséret mellett bosszan elnyújtott notázás és olajban stilt halszag egészítették ki a tipikus szombat esti hangulatát.

Rita eleinte egészen átengedte magát a langyos este varázsának. Gondolatai széjjelfoszla-

dozva kalandoztak. Mosolyogva bólintgatott fejével a «Ljepa nasa domovina» méla dallamára...

— Tehát nemcsak úriember, a mint sejtettem, de még hozzá honfitársam is. — szöveg-gondolatai s lelki zemei előtt megjelent a friss férfiarca, a kedves tekintetű szép kék szemek.

Mint egy meleg hullám borította el valami boldog öröm, mikor mintegy távol visszhang, fülébe csengtek e szavak: «Ugy-e eljöhettek holnap megint a bárkával?»

— El fog jönni holnap, holnapután is... és beszélgetni fognak egymással, szabadon, nyíltan, mindama tartózkodás nélkül, a melyet a képzelt és tettetett rangkülönbség reájuk erőszakolt.

Rita elmosolyodott, midőn észbe jutott a bizonyos szakállú vén halász, a kivel Marosyt még pár nap előtt oly szívesen felcserélte volna.

Talán egész éjjel kinmaradt volna a pergola alatt, ha signora Bachich ki nem szól, hogy már be szeretné zárni az ajtót és bereteszelné az ablakot és a signorina meg fog hűlni, ha olyan sokáig ül a hűvös esti levegőben.

Másnap Rita különös gondolat kerestett ki egy himzett fehér batizstruhát s látva, hogy kalapján a fekete szalagot már nagyon megviselte a nap, egy új széles fekete csokrot varrt helyébe.

Pont négy órakor megjelent Marosy a bárkával.

Ő is felcserélte a bárkásjelmezt jól szabott fehér vászonöltözettel és egy fehér yachtsapkával s Rita valósággal megdöbben a változáson, a melyet ez az egyszerű öltözetsere előidézett. Eszébe jutottak a külföldi előkelő hotelek terraszain, halljaiban a nádhintásokban heverő elegáns dandy-alakok. Szinte sajnálta a megszokott kéksávós trikót, a mely oly pompásan érvényre juttatta a bárkáslegény férfias szépségét.

Marosy észre sem vette Rita kissé feszélyezett sótlanságát s szokott fiús vig modorában beszélgetni kezdett.

— El sem hiszi, hogy mennyire jól esett újra úrrá átvédenem. Andreából Marosy Endrévé.

— Ne bántsa Andreát, — mosolygta Rita, — igen kedves fiú volt.

Marosy a homlokáig pirult örömeiben.

— Közönmű Andrea nevében. Hova parancsol ma kirándulni?

— Nézze, nekem már régóta van egy fureska gyerekes vágyam, csak nem tudom, hogy kivihető-e?... Szeretném tudni, hogy ki lehet-e kötni a Scoglio San Marcón és hogy fel lehet-e rajta mászni?

— Hogyne lehetne! Órákig szoktam elüldögelni a tetején. Ma éppen egy kissé borús nap van és nem lesz nagyon meleg. Legalkalmasabb idő — mert árnyék odafenn bizony nincs. Egyetlenegy nyomorult fügefáka tengődik az egyik szélvédett oldalán. Különben teljesen kopasz az a sziklasziget. Hegyes kövei között nő ugyan egy kis fű, egyik oldalán egy pár borókabokor. Ha a környékbeli kecskék már mindent lelegelték a partokon, akkor szépen belekergetik őket a tengerbe és átúszatják a Scoglióra, ott legelnek aztán pásztor nélkül, a meddig találnak rágivalót. Most nincs rajta csak egy pár gyík s néhány ártalmatlan kigyó... De azért igen szeretek rajta lenni. Olyan különös, jóleső érzés az úgy egészen elkülönítve az emberektől, a tengerrel körülveve a szikla tetején ülni. Nem is nehéz megmászni. Van a túlsó oldalon egy széles mélyedés, amolyan kis plateau-féle. Azon egész kényelmes ülés esik. Sőt el is szoktam néha aludni ott.

— Nem fél, hogy legurul a tengerbe?

— Oh dehogyan... az én plateauam olyan széles, mint egy kisebbfajta tereasz. Egyik részén egy előrenyúló szikla egy kis árnyékot is nyújt. Ha tudtam volna, hogy oda rándulunk,

akkor hoztam volna valami pokróczot vagy plaidet... remélem, meg fog magának tetszeni az én kedvencz helyem és máskor is fel fogjuk keresni.

Boldog nevető arczczal mélyesztette evezőjét a tenger ma fénytelen, szürkés vízébe s alig néhány perc múlva már kikötöttek a Scoglio lejtős oldalán levő kavicsos parton.

Marosy kíségette Ritát, egy erős rántással kihúzta a bárkát a partra és mindketten gyermekes kedvteléssel fogtak a szikla megmászásához.

Rita mászóshoz nem szokott keskeny lábái minduntalan kiesűsztek, megcsuklottak, de Marosy támogatásával és útbajgatásával végre kipirultan, kissé borzasan és ferde kalappal ott állott a sziklasziget tetején.

A szél belekapott a ruhájába s szorosan nyúlánk alakjára tapasztotta a szövetet. Két kezével kalapját tartva, hátrahajlott felsőtesttel kémlelt a távolba.

— Most már tudom, hogy mit kerestem én mindig ezen a kopár sziklaszigeten, — szölt szokatlanul halk, álmodozó hangon. — Most, hogy itt látom magát, itt a szikla tetején, mint egy meglevenedett szép szobrot, most tudom csak, hogy magát kerestem.

Látva, hogy Rita összeráncolja homlokát, gyorsan és buzgóan magyarázni kezdte a távolban látható helységek nevét.

— Látja, ott van Veglia. Ez itt a Castel-Muschio. Ez itt a Canale della Morlacca.

De most be akarom mutatni az én kedvencz helyemet. Tessék erre átjönni. Így, most vigyázza lépni... no most erre a köre. No most itt vagyunk!

Egy körülbelül két méter széles plateau álltak a sziklaszigetnek széles, tenger felé néző oldalán. Messze tekinthetett itt a szem, a nélkül, hogy mást látott volna, miat a tenger sima felületét és a távolban a Quarnero partjainak elmosódó vonalait.

— Fenséges nyugalom érzése fogja el az embert idefenn, — szölt Rita elmélázva.

Marosy egy kissé kiugró szikla által védett hely felé mutatott.

— Itt van az én kedvencz helyem. Napos időben a naptól, roz időben a széltől van védve. Azt hiszem, hogy elég alkalmas lesz arra, hogy fáradtságát kipihenje.

Mindketten letelepedtek a finom kavicsos talajon s egy ideig némán néztek az eléjük tartuló, nagyszerűségben szinte komor látványt.

— Itt ültem néha félnapokig, — szölt végre Marosy csöndesen, mintegy féllalomban beszélve. — Itt próbáltam rendbehozni a gondolataimat, átférfálni a lelkemet.

Nehéz volt... Úrrá, nagy úrrá neveltek. Évszázadok óta nem volt a családkban senki sem, a ki szolgált volna. Még hivatalt sem viseltek soha. És most egyszerre én — én a kiben talán legjobban összpontosult a született úr minden hibája s talán egy némely erőnye is — éppen én leszek belelökve a szolgaságba... Menjek állást keresni, szépen összehajtogatott bizonyítványokkal. Talán valami gazdag zsidó földesúrhoz, a kinek az apja még a tornácunk lépcsőjére sem mert volna felmenni... Nehéz ezt megszokni, igen nagyon nehéz.

— Senki sem tudja azt jobban megítélni, mint én, — felelte Rita szomorú mosollyal — maholnap én is jelentkezni fogok tizenegy és egy óra közt gazdag öreg vagy ideges fiatal damáknál s ajánlkozni fogok társalkodónéknak, felolvasónéknak, útikísérőnek, — egyszerűval mindannak, a mihez nem kell egyéb kvalifikáció, mint szerény modor, kitarító hangszá-lak és anyagi türelem. S még örülhetni fogok, ha akad valaki, a kinek elég bizalma lesz engem felfogadni, mert nincs egyéb okiratom, mint a keresztlevelém és talán valami oltási

bizonyítvány. S ezzel merjek konkurrálni a tengersok diplomás és ezerféle kurzusvégzetők áradataival?

Rita bátorlalanul húzta fel a vállait és hallgatva nézett maga elé.

Marosy egy hosszú résztvevő tekintetet vetett reá. Egy kis szünet után halkán folytatta:

— És ha még a saját hibám lett volna, — ha eldühajkódtam, elkártyáztam volna a vagyonomat, azt mondhatnám, hogy úgy kell nekem, megérdemeltem... De semmi, semmi szemrehányást sem tehetek magannak. Tanultam komolyan, alaposan, a reám várakozó felelősségek tudatában. Hajlamaim ellenére tanultam gazdaságot, mert én bizony katonára szerettem volna lenni. De hát tudva, hogy egy rengeteg birtokot kell majd átvennem, hát beálltam szépen proxinak s tanultam, gyakoroltam. Kimentem külföldre, érdeklődtem érzéset, gazdasági gépek, szeszgyárak s az ég tudja mennyi mindenféle a gazdasági szakmába vágó dolgok iránt. És most... mehetek állást keresni.

Ha annak idején elmentem volna a katonasághoz, most már főhadnagy volnék. Körülményeim változása csak annyiból érintene, hogy gazdag huszártiszt helyett szegény huszártiszt volnék... De nem kellene ajtóról-ajtóra járom kenyerért.

Rita könnyedén megérintette a vállát.

— Mondja el a történetét Marosy, elmondom majd én is az enyémét. Ha már összehozom a sors, hát miért ne könnyitenék a lelkünkön azzal, hogy egymást vigasztaljuk.

Marosy megfogta a kis fehér kezét és megcsókolta újjai hegyét.

— Igaza van, miért ülünk mi itt egymás mellett, mint az idegenek? Ha nem is tudunk egymáson segíteni, de legalább egy pár jó szót adhatunk egymásnak cserébe. Azzal is könnyítünk egymás terhén.

Kezdem hát az én történetemet, de hogy azt meg lehessen érteni, el kell mondanom az apámét is. Sőt tulajdonképpen a nagyapámén kell hogy kezdjem.

Nagyapám jó régi nemes kisbirtokos volt. Derék, szorgalmas gazda, takarékos és mértékletes. Elvette egy szomszéd birtokosnak a leányát. Az is jóféle régi nemes kisbirtokos családból való volt. Született egy fiuk. Egészséges, tagbaszakadt, virgocsa gyerek, — az apám. Nagyanyám valahogy meghült az őszi munkánál. Rövid ideig betegeskedett és meghalt. Nagyapám teljesen nekiadta magát a búsulásnak és még visszavonultabban élt, mint az előbb. Teljesen kikerülte a figyelmét, hogy a szomszéd kis birtokot mind összevásárolja egy gazdag ember. Szomszéd megyéből való birtokos, a ki kicsiny birtokán talált szén- és agyagtelepeken gyorsan meggazdagodott s fő örömeit birtokainak kikerekítésében lelta.

Ez a gazdag ember egy nap eljött a nagyapámhoz s igen szép pénzt kínált neki a birtokáért. Nagyapám arra a gondolatra, hogy valaki azt képzeli, hogy ő az évszázadokon át Marosy kézen levő birtokot eladhatná, roppant haragos lett és meglehetősen udvariatlanul felelt az ajánlatra.

A gazdag ember sértődötten távozott. Volt annak a gazdag embernek egy csevegés kis leánya. Az a halvány leánya meglátta egyszer a nagyapát, a ki szép szál barna ember volt és örülten beleszeretett. Látva, hogy nagyapám, dacára, hogy eléggé igyekezett az útjába kerülni, észre sem veszi őt, hát bújjában elkezdett halványodni és fogyni, úgy, hogy majdnem elfogyott.

Egy szép nap eljött nagyapámhoz a gazdag ember s előállt azzal, hogy a már nem akarja eladni a birtokát, hát vegye el a lányát, mert az orvos azt mondta, hogy ha nem tudják a kedélyét megszabadítani a bánattól, hát akkor a leány elpusztul. Már pedig a gazdag ember özvegy ember volt s ez volt az egyetlen gyermeke.

A nagyapám nem felelt sem igent, sem nemet, szabadkozott, hogy ő még soha nem is látta a leányt, stb. A gazdag ember szomorúan ment el.

Egy nap nagyapám az erdőben véletlenül ott lelta a kis fiát, a mint az egy nyúlank, szőke leány ölébe hajta a fejét, józúvén aludt.

A sápadt leány elpirult, mikor meglátta nagyapát, annak pedig könny szökött a szemébe. Leült a sápadt leány mellé a földre és

várta, a míg felébred a gyerek. Azután karonfogva a leányt, mentek a gazdag emberhez s bejelentették neki, hogy jó lesz kitűzni a lagzi napját.

Két évvel a lagzi után a sápadt asszony egy vézna kis fiúval ajándékozta meg férjét, azután még betegeskedett egy kicsit, még halványabb lett és meghalt.

Ezentúl apám, az akkor már nyolcz éves erős fekete gyerek ápolta, nevelte a kis öcsésé. Aligha maradt volna meg a nápicz gyerek, ha a másik nem vigyáz reá olyan nagyon.

Együtt nőttek fel. Az egyik ügyes, képzett gazdává vált, a másik unos-unaltan kénytelen lévén megkiszakítani a tanulmányait betegeskedése miatt, tulajdonképpen semmi kvalifikációval nem bírt.

Felnőtt kész férfiak voltak, midőn az apjuk meghalt. Apámra maradt a kis apai birtok, a másik fiúra a rengeteg anyai uradalom.

Apám akkor éppen jegyben járt — a Marosy familia tradíciója szerint — egy erős, egészséges, szomszéd kisbirtokos familiából való derék leánynyal.

Tyvadar nagybátyám, apám beteges öcsése megijedt a nagy birtok kezelésétől, a melyhez még csak nem is konyított és alig egy héttel apjuk elhunytá után, a következő nagylelkű propezióval állt elő.

«Béla, — úgymond az apámnak, — Béla, te megnősülsz, erős, egészséges ember vagy, szép erős szál leány a menyasszonyod, szép, erős gyermekeid lesznek. Én egy szegény beteg ördög vagyok. Nem fogok megházasodni sohasem. Mit szaporítsam a nyomorult fajtamát. Elég, ha te megházasodol. Egy a nevünk ugysis. Tégy hát meg nekem egy szívességet. Jertek ide lakni az esküvő után mindjárt a nagy kastélyba. Kezeld az én birtokomat is. Húzóld te nagyobb járulékot, mint a minőt bármely jószágigazgatónak fizetnek. Halálom után pedig a gyermekeidre hagyom az egész vagyonomat.»

Apám igen szívesen fogadta ezen ajánlatot. Ugysis már nagyon járt az eszében, hogy megváltozván az idők, bizony nehéz lesz a megélhetés az ő kicsiny birtokán, annak csekély jövedelméből. Hiszen annak idejében még az apja is ugyancsak számoltgatótt és az anyja is iparkodott egy kis csirketenyészéssel, tojás- és vajeladással szaporítani a jövedelmét. Pedig azóta drágult minden. Gyerek is csak egy volt a háznál. Hogy náluk pedig mennyi lesz, azt bizony nem lehet előre tudni.

Már-már ott lebegett előtte az ijesztő gondolat, hogy el kell majd adnia a kis birtokát, vagy az öcsése által megváltatni, hogy aztán elmenjen a családjával valamerre jószágigazgatónak. Pedig ez a gondolat jobban fájt neki és kevésbé volt kedvére való, mint ha meg kellett volna fogadnia, hogy mindennap csak kenyérlévest eszik, de megmaradhat az ősi portáján.

Öszintén örült hát ő is, menyasszonya is öcsése pompás ajánlatán.

Megtartották az esküvőt és igen nagyon boldogok voltak. Egy évre rá bekövetkeztem én. Gömbölyűfejű, jótörkő gyerek.

Beesett mellő, sápadt nagybátyám egész áldott nap az én gyerekkecsim mellett ült. Örült minden egyes hajszálamnak. Leste az első fogamat, az első szavamat, az első lépésemet. Olvasni-írni is ő tanított. Általában élete céljává tette az én nevelésemet, kiképzésemet.

Hat éves lehettem, mikor megtörtént a borzasztó szerencsétlenség.

Édesapám a kis kucskircsiba befogatta az ujonnan vásárolt szép két fiatal fekete lovat s unszolta anyámat, hogy üljön fel ő s s jöjjön vele sétakocsizni.

Az egyik ló, elszakadt hámmal, lobogó, tépett kantárral, véresen, habosan... A sietve fellármázott cselédség, kétségbeesett nagybátyámmal az élükön, csakhamar reakadtak a szerencsétlenség színhelyére.

Valamitől megijedhetett a két fiatal tüzes ló s megvadulva, az árok mellett álló nagy fának mentek. Az árokon ott feküdt a kocsi darabokra törve. Mellette az egyik ló két törött elsőlábbal. A kocsi alatt édesapám összezúzott tagokkal, holtan. A fától nem messze édesanyám eszméletlenül, óriási lékkel a fején. Nem is nyerte vissza többé öntudatát, még hazaszállítás közben meghalt.

Nagybátyám, a kit a szerencsétlenség mélyen megrendített, most szinte beteges rajongással kezdett szeretni. Minden lépésemre vigyázott, minden kérésemet teljesítette.

Egy egész kis udvar vett körül nevelőkből és játszótársakból. Tíz éves koromban volt külön kis hátsólovam, ponnyfogatom, vadászgye- verem. A mint egy kissé felcseperedtem, gyönyörű utazásokra tettünk.

Ez így ment addig, a míg pályaválasztás előtt álltam. Én katonára szerettem volna lenni, de nagybátyám megmagyarázta nekem, hogy az lehetetlen. Elmondta nekem újra apám és nagyapám történetét s azt, hogy számít az én erőmre és majdnai tudásomra, hogy nyugodtan átadhassa nekem a dominiumot, a melyet most, úgy a hogy, az öregeid jószágigazgató igazgat. Pedig már nagyon ráférne a birtokra, hogy racionálisan, a modern tudomány segítségével legyen kezelve, a mi által a jövődelem megkésztározódhatnék.

Beláttam, hogy teljesen igazam az az öreg úrnak, s nehezen bár, de lemondtam az aranyzsinos huszártilláról s elmentem Magyar-Óvárra gazdaságot tanulni.

Mikor az első évben hazajöttem vakációra, nem vettem észre semmi változást nagybátyámon. A második évben kissé különösenek, idegesnek és szórakozottak találtam s úgy éreztem, mintha nem örülne már annyira a jöttömnek, mint eddig.

A harmadik évben kiküldött külföldre. El-látott sok szelppennzel és jóval kevesebb tanácsal, mint eddig.

Ismét közeleddt a vakáció ideje. Én már igen örültem a hazautazásnak. Elképzelttem már, hogy fogok halászatni, vadászatni.

Ép irni akartam nagybátyámnak, hogy nem engedné-e meg, hogy egy-két barátomat is meghívjam a szünidőre, két kellemes német Junkert. Alig fogalmaztam meg a levelet, a mikor belép a pénzeszervezőrdő egy jókora öszegről szóló penzesutalvánnyal s nagybátyám egy levelel, a melyben azt írja, hogy az idei szünidőt, juttalmul, hogy oly szorgalmasan tanultam, hát töltsen utazással és közben tanulmányozzom mindenütt a gazdasági viszonyokat, mert minden országban lehet valami újat és hasznavehetőt találni.

Nem mondhatnám, hogy valami nagyon örültem, de mivelhogy útítársam is akadt, hát megköszöntem szépen nagybátyám küldeményét s mentem utazni. Jártam Franciaországban, Angolországban, Hollandiában s mondhatom, hogy igen élveztem szép utamat.

Ép Bécsben voltam és utazni akartam hazafelé, midőn egy sürgöny jön nagybátyámtól, hogy jöjjen haza, mert orvosi rendelre Karlsbadba utazik, a kastélyban pedig az alatt mindenféle javítást csinálnak. Levél következik.

A levél tényleg bekövetkezett és az állott benne, hogy miután most már befejeztem tanulmányaimat, hát szükséges, hogy egy évig praktizáljak egy modernül vezetett nagy birtokon s ezért kedves barátjával, Brünig báróval megegyeztettem, hogy annak csehországi birtokán mint praktikáns, úgynevezett volontár felvétessek.

Brünig báró maga kíván vezetni s mivel októberben elutazik, hát jó lesz, ha Bécsből direktre oda, Csehországba, Schloss Hribnyam bei Wodnyan-ba megyek.

Roppant meg voltam lepve, hogy az eddig, mondhatnám asszonyosan szeretetteljes nagybátyám, a kit most már több mint egy éve nem láttam, egy csepp vágyat sem érez a viszontlátásom után.

A levelehez csatolt öszeg és engedélyezett évi budget is jóval bőnyebb volt az eddig engedélyezettekhez képest.

Nem sokat törtem rajta a fejem. Azt hittem, hogy talán sok költsége volt nagybátyámnak ez évben, vagy talán éppen valami veszteségei, hát engedelmesen, bár egy kissé sebezett lélekkel, elindultam Schloss Hribnyam bei Wodnyanba.

Brünig báró, egy kedves, idős öreg úr, rendkívül szívesen fogadott. Kijelentette, hogy családtagnak tekint s mindjárt be is mutatott nekem és leányának és tudatta velem, hogy velük fogok étkezni s reméli, hogyha a fia hazakerkezik, hát jóbarátok leszünk.

(Folytatása következik.)

SZÍNHÁZAK.

Edward Knoblauch: A faun, a Nemzeti Színházban.
Lorde, Funck-Brentano és Marséle: Az aranykalitka, a Vigszínházban.

A legsajátosabb, legérdekesebb és egyúttal a legnehezebb színészi feladatok egyike, a melyet a londoni Knoblauch darabja, *A faun* a címszerep személyesítője elé állít. Ez a szerep tulajdonképpen maga a darab; nemcsak középpontjában áll a darabnak, hanem magában foglalja egész gondolati és színpadi tartalmát. Szimbólum és főszereplő egyszerre, áthatja az egészben lepergő realitásokat és fölöttük áll, elvont eszméknek képviselője és eleven személy egyszerre, magyarázza és egyúttal csinálja is a történetet, jelenti a szerző gondolkodását, kritikáját, de jelenti egyúttal a szereplők lelkének legmélyén rejlő, létüket meghatározó indulatokat és érzéseket is. Egy pontosan meghatározott alak, a melynek körvonalai mégis elvesznek a szimbólumok végtelenségében, emberi lény, mely tülemkedik az emberi korlátokon, emberfeletti lény, a mely emberi alakban és emberi ábrázattal jelenik meg. Elementáris és egyszerű, mint maga a természet és mint a természet, tele van misztikus komplikációkkal. Belső, gondolatbeli átélése és megjelenítése azt kívánja a színésztől, hogy egyesítse magában a legtávolabbi ellentéteket, egy személyben groteszk, humoros, szatirikus, moralizáló, lázadó és harmonikus, fölényes okosságú és gyermeketeg naivitású, ravaszul számító és primitívül őszinte legyen, szóval valódi *faun*, az ezer színű és mégis mindig egy természet megismerője.

Ehhez járulnak a megjátszás külső nehézségei. Külsejében groteszknek, de vonzóknak, csúnyának, de kellemesnek kell lennie, az emberektől különbözőnek, de mégis emberinek s e mellett olyannak, hogy megfeleljen annak a fogalomnak, a melyet az ó-kori emlékeken nevelt néző a faunról szerzett magának, de megfeleljen az író szándékának is, a melylyel az alakot a darabjában el akarja helyezni. Ennek egyes merőben külöleges nehézségeit az író magában a darabban, a közönség előtt intézi el; bajos volna a faunt ábrázoló színészt kecskelében jártni, tehát a párbeszédben megmagyarázza, miért nincs az ő faunjának kecskelába s hasonló elmésséggel magyarázza meg, hogy tanult meg a görög eredetű faun angolul Shelleytől, a kivel nyolcvan egynéhány év előtt Olaszországban ismerkedett meg, valamint azt is, hogy mikép került Itáliából Angolországba. Ezek azonban csak élecek, olyasfélék, csak kevéssel finomabbak, mint a mikor a régi boházatokban a szereplők a színpadról egyenesen a közönségnek beszéltek, — nincs köztük a szerep fő-nehézségéhez, a mely a színész egész lényét kívánja meg: intelligenciáját, temperamentumát, még testi ügyességét is és pedig mindet teljes mértékben, úgy hogy egyiknek fogyateka is a darab elbukását eredményezheti. Ha nem fogja fel intelligensen, boházatba süllyed a finomabb tónusának szándékolt cselekvény s ebből komikus stílvázra támad. Ha nem tölti meg a neki adott kereket temperamentummal, élettelen, elvont szimbólummá válhatik az elevennél is jóval elevenebbnek gondolt alak. Ha nincs benne testi ügyesség, mely a táncz, az akció és az akrobataság területein egyaránt biztos izomkészséggel tud mozogni, a mely a mozgékony, folytonos meglepetéseit tudja nyújtani, a mely egy állat magától értetődő biztonságával használja fel a testi szervezet minden porciáját, — akkor az egész szerepnek épen a lényege, a faun-szerűsége, emberentúli természetből fakadtsága vész kárba.

Ritkán találni ilyen sokágú és nehéz szerepet, különösen modern darabban. És — megmondhatjuk mindjárt — a legkritikább véletlenek közé tartozik, hogy egy ily szerep oly teljesen megtalálja a maga színészét, mint a hogy *A faun* megtalálta *Rajnai* Gáborban. *Rajnai* játéka a legnagyobb színházi meglepetés, a melyet évek óta budapesti színházban láttunk. A pár év előtt vidékről fölkerült fiatal színész már néhány kisebb szerepében feltűnt jellemző tehetséggel, a különös, a groteszk iránti érzékével és intelligens megértésével. *A faun*-ban felülmúlt mindent, a mit bárki

is várhatott tőle. Először is meglepett a szó szoros értelmében akrobatái ügyessége: a teste minden része fölött oly szuverenül rendelkezik, mintha mindig csak ezt tanulta volna, merész bakugráisában, nyughatatlan mozgékonyágában, testének furcsa és jellemző ficzomodásaiban értelem és jellemző erő van: a mozdulataival beszélni tud, kifejezni, jellemet érzékeltetni. Mikor az e miatti meglepetésen túl vagyunk, akkor beszédének sokszínűségével ragad el; mindenre hangot tud találni, a gyermekes, csacsogó együgyűsége, a naiv okoskodása, a szentenciózus bölelkeskedése, rajongó extázisra, az állati fölélmre egyaránt. A mi pedig fődolog: minden elváltozásában érzetelni tudja az ábrázolt karakter gyökereit, sohasem feledtetni el, hogy itt, ha állatbőrbe burkolva, ha elegáns frakkban, de mindig egy az embertől különböző, a természetből ideszakadt, csak emberré öltözött alak, egy faun van előttünk. *Rajnai* olyan jellemző képességről adott tanubizonyítást, a mely a legkritikább dolgok egyike és igazán elsőrendű színészt revalált előtünk.

Az egész darabot megsokszorozta; az ő játéka adott neki életet és tartalmat, nélküle nem tudtuk volna sem elhinni, sem elfogadni. Neki talán szerencsés véletlen, hogy ilyen szerephez jutott, a melyben alkalma nyílt ennyire teljesen megmutatni magát, mindent, a mire képes — mindenesetre olyan alkalom, a melyen csak nagy időkben ha egyszer nyílik egy művész életében s elhatározó fontosságú szokott lenni egész pályájára. Nekünk művészi nyereség, hogy egyszerre így felfedezhettük *Rajnai*; színházi életünk egy érdekes vonással gazdagabb lett vele.

Knoblauch darabja különben azok közé a modern iparművészeti cikkek közé tartozik, a melyek praktikus célra, a tömeg-fogyasztás szemmel tartásával készültek, de úgy vannak ügyesen megcsinálva, hogy a könnyebben hívókat tévedésbe tudják ejteni, igazi művészt színében tudnak feltűnni s az élesekben látókat is meg tudják vesztegetni azzal, hogy legálább az effélékben szokásosnál előkelőbb tónusban igyekeznek elérni spekulációjuk célját.

A darabban minden csak requizitum, de legálább finom és jó helyekről szerzi a requizitumokat. A modern regény és dráma szimboliztikus hajlamaiból veszi alapötletét, a faunt, a ki megjelenve az emberek közt, a maga östermészeti originalitásával elmagasztalja a többi szereplők minden dolgát, pénzügyileg helyreállítja a lövősenyven letört gavallért, megszabadítja egy kelletlen érdekházaság nyugtétól, jegyesét annak karjaiba vezeti, a kit szeret, neki magának odavezeti azt a nőt, a kit ő szeret és szerelmes, forró asszonygyá engeszteli a mesterségesen kihűtött suffragettét. Egy sereg modern drámai példaképet juttat eszünkbe az emberföltűntek ez a játékos beavatkozása az emberbe s nemcsak hozzánk, hanem a darabhoz is legközelebb áll ezek közül a példaképek közül *Az ördög*, Molnár Ferencz darabja. Szinte az a gondolatunk támad, hogy az angol darab talán létre sem jöhetett volna a magyar darab nélkül. Ha nem nagyjelentőségű dolog is, de érdekes, hogy ez az első példája egy magyar drámaíró közvetlen és erős hatásának egy külföldire.

A darab dialogusának paradoxonokkal játszó ötletessége minduntalan Wildet juttatja eszünkbe, az angol társadalom sznobizmusára sózrt szatira pedig Bernard Shawt, — a kritika, melyben a társadalmi konvencziókat részesíti, mind a kettőt. A természethez való visszatérésről, a természeti impulzusok mindenekeftelt való érvényességéről szóló prédikációk nem egyenesen Rousseauból kerültek bele, mint némelyek megjegyezték, hanem az angol előkelő társaság szelleméből, a mely a világ legvárosiasabb, a természetből legtávolabbi álló társasága s épen ezért legjobban szereti a természetben való elmerülést mimelni. Az a természethez vágyás ez, a mely csapatostól viszi nyaranta az an-

golókat a svájci hegyek közé, de azért ezek szépségét nem tudná élvezni fejedelmi pompával berendezett szállodák, frakkosan, estélyi toilletben elköltött diner s a modern kultúra minden komfortja nélkül.

Látnivaló, hogy az angol író tudja a jó forrásokat, honnan kell tetszetős, elegáns, a legjobb társaságok használatára készült divat-cikkeket beszereznie. Nem reflektál az eredetiség művészi dicsőségére, kicsit a tömeg-izlés számára válogatja össze holmiját, melynek eleganciája kelletlenül jobban elárulja, hogy vegyes áruházból való, itt-ott egy-egy cikk már viseltesnek is látszik, — de mindez nem válik kirívóvá és kellemetlenné. Olyan bolt, melyben kissé vegyes a holmi, de jómódorú a boltos és csalogatóan elegáns a kirakat.

Legfeltűnőbb — s ez igazán újság, még pedig napjainkat nagyon jellemző, — az egész darab mozi-szerűsége. Főszerepe, a faun teli van pantomim-vonásokkal, még pedig a pantomimnak abból a fajtájából, a mely ép úgy, mint a mozgókép, az eddig szokottnál sokkal több jellemzést és kifejezést bír rá a kéz, a láb, a test mozgására. A darab jeleneteinek nagyobb részét hívást reprodukálni lehetne, teljes érthetőséggel, egy mozgókép filmjén. A mozi-darabokban mindig egyetlen alak minden, ő általa és ő érte van az egész darab, a többi alakok merő sémák, vagy legjobb esetben könnyen felismerhető típusok. Így van ez *A faun*-ban is; a lövősenyven tönkrement lord, a hideg suffragett, a ki maga se tudja, hogy szerelmes a lordba, a pozícióra éhező parvenü anya és kissé csirke-eszű lánya, a komikusan lelketlen uzsorás az első felvonásban még, ha nem is eredetien, de legalább elég elevenen vannak beállítva, a továbbiakban azonban egészen sémákká üresednek s nagyon bálátlán feladatokat rónak a színészekre. *Ódry*, *Paulay* Erzs, *Csillag* Teréz, *Aczél* Ilona s a többiek tőlük telhetően küzdöttek szerepüknek e hálátlansága ellen, — a rendezés azonban nagyon megkönnyítette volna feladatukat, ha észreveszi a darab mozi-szerűségét s ehhez alakította volna eljátszásának stílusát. A pantomim feltámasztásával, melyet Reinhardt kezdett, a színház még versenyre kelt a mozival. *A faun*-ban magába olvasztja a hatását.

Az aranykalitka, a Vigszínház új darabja egy nagy, egykor nevezetes szerepet játszott familiának levitézlett ivadéka: a francia romantikus történelmi drámáé, melyért egykor a XIX. század legzajosabb irodalmi harszai folytak. Megtartotta még őseinek elegáns, tetszetős kosztümjeit, a modorában is valami eleganciát, — de egyébként a degenerálódás képét kelti fel. Az ő szerelmi romantikájából üres léhaskodás lett, játék a közönség pornografikus hajlamaival, a történelmi milió, a mely már az ősen is inkább kulissza volt, mint történelmi levegő, merőben ürügygvé vált, — a pathetikus rajongás pedig nyárspolgári szentimentalizmussá lett.

A darab Szász Móricz herczegnek, a hadvezéri tényeiről és szerelmeiről egyaránt híres francia marsallnak egy szerelmi kalandját dolgozza fel a francia boházatok már rég sablonná vált fogásaival. A kaland hősnőjét, a táborba hozott szintársulat igazgatójának feleségét hiába ostromolja a gáláns hadvezér, elszakítja férjétől, elviszi magával Párisba, bezárja egy palotába, már-már meg is hódítaná, ha a válságos pillanatban bele nem nyílna a térdébe egy régi golyó okozta fájdalom. Aztán egy kolostorba csukja, a hova a házasságtörő nőt szokták internálni, de innen egy szentimentális rohamában férje karjaiba bocsátja. Sikere nem igen volt a darabnak, a mit — a Vigszínházban egész szokatlanul — az eltévesztett szereposztás még inkább érezhetővé tett. Egy-két mulatságos jeleneten kívül nem visz az ember haza a daraból semmit, hacsak nem azt a kelletlen kérdést, hogy: hát ezért vívták egykor egész Európa érdeklődése mellett a *Hernani* körüli csatát?

Schöppin Aladár.

A faun (Rajnai) megjelenik lord Stonburynél (Ódry). I. felvonás.

Lord Stonbury (Ódry) bucsúzik Miss Vancey-től (Paulay Erzs). I. felvonás.

A faun (Rajnai) összehozza a szerelmeseket, Miss Viviant (Rákos Alice) és Overtont (Mészáros). II. felvonás.

BLOWITZ RÓL.

— Elményeimből. —

Blowitzzal, a «Times» egykor világhírű párizsi levelezőjével haláláig a legjobb barát-ságban éltem, mert végelentül sokra becsülte azt a minőségemet, hogy magyar vagyok.

Megvallva az igazat, ebben a megbecsülésben a magyarság szeretetének kevesebb része volt, mint az egoizmusnak, a mennyiben magyar voltomnál fogva egy igen nagy szolgálatot tettem neki. Azt tudniillik, hogy őt magát is magyarnak ismertem el neje előtt, mivel szemben magyarnak adta volt ki magát vélegény korában. Elmondta neki, hogy mint kis gyermek rendkívül hamar szokott megtanulni könyv nélkül akármily hosszú költeményt, s hogy egy alkalommal szülei egy bizonyos vers gyors megtanulásáért ajándékba kis díszmagyar ruhát adtak neki. Mikor azután a jó asszony bemutatásom közben nekem ezt tudomra hozta, némán meghajtottam magamat előtte s ő némaságot úgy értelmezte, hogy én a törtenetet képzésem veszem, természetesen jelenlevő férje legnagyobb meglepedésére. Pedig tudtam jól, hogyha talán az ajándékba kapott ruha csakugyan díszmagyar is volt, a kis gyermek maga semmi összeköttetésben sem lehetett a magyarsággal, mert cseh-morva izraelita család szülője volt, igazi néven a Blowitzból való Oppert (Oppert de Blowitz).

Arról azonban, hogy mint ilyen mily módon járhatott be a francia jó társasága, — marseillesi eredetű neje ehhez tartozott, mint gazdag, nemes özvegyasszony, — csak később értesültem. Egy Angers városa arisztokraciájához tartozó úr ugyanis emlékirataiban elbeszéli, hogy 1850 körül azon angersi gimnázium, melynek egyik patrónusa volt, nem bírt magának tanárt szerezni a német nyelvből, — mert Franciaország nyugoti része ezelőtt 60 évvel egészen elzárkózottan, magának élt, — s hogy a keresett tanárt végre Blowitz személyében találta meg, mégpedig a legeredetibb módon. Ugyanis egy dobánytörsdében ment szívat venni, s ott egy fiatal embert látott, ki tájékozottan ajánlott megvétel végett a tözsde tulajdonosának. Az akkor még Franciaországban nem igen ismert készítmény magára vonta a belépő vevő figyelmét, minél- fogva szóba állt a kereskedelmi utazóval. Ez magyarnak adta ki magát — a magyar név 1849 után igen népszerű volt nyugaton, — a francia úr pedig ebből azt következtette, hogy bizonyosan jól bírja a német nyelvet. Eszrevén azt is, hogy a pipárus fiatalember igen eszes, arra a gondolatra jött, hogy benne végre megtalálta az oly régóta keresett német nyelvtanárt!

Az ilyen módon nyert állás nemigen lehetett valami fényes, de a fiatal Oppert oly tüzzel és szorgalommal töltötte be, hogy híre ment, s pár évi folytonos előmenetel után, a különböző, mindig tekintélyesebb liceumokban, végre Marseilles-ben nyert alkalmazást, hol azután meg is házasodott, mint fönnebb láttuk. Neje családi összeköttetései folytán azután bejutott Thiers úrhoz, ki szinte marseillesi volt. Ez hamar felismerte rendkívüli eszességét, s midőn az 1870-iki háború után a «Times» párizsi levelezőt keresett, a szerkesztőségnek a már katholizált és «Monsieur de Blowitz-czá» előléptetett Oppertet ajánlotta.

Thiers úr ajánlata természetesen elfogadható volt, s a nagy angol lapnak nemsokára alkalma akadt meggyőződni az új levelező kiválóságáról. Blowitz ugyanis 1875 májusában egy levelet küldött a «Timesnek», melyben nyilvánvalóvá tette Bismarck szándékát, hogy hadat üzen Franciaországnak. A hirt neki bizonyosan Thiers úr sügta meg Gorceakoff herceget tanácsára. De bárkitől is nyerte az értesítést, közzététele világgrázó hatást csinált s oly nagy mértékben izgatta fel az udvarokat, hogy Viktória angol királyné személyesen irt levelet I. Vilmos német császárnak a béke érdekében, s hogy a közvélemény nyomása alatt a «vas kancellár» kénytelen volt lemondani harcziás szándékáról.

* Bertha Sándornak, most elhunyt kiváló munkatársunknak lapunk számára irt utolsó cikke.

Képzeltetni, hogy mily arányban nőtt meg «Monsieur de Blowitz» tekintélye e valóban pártját ritkító siker után! A francia kormányférfiak s a Párisban élő diplomaták nemesak keresték társaságát, hanem sok esetben egyenesen tőle is kértek tanácsot. Így azután a berlini kongresszus összejötték magától értetődött, hogy a «Times» őt fogja a német fővárosba küldeni kongresszusi levelező minőségben. Ottani ténykedése még a hozzá fűzött nagy várakozást is felülmúlta: ki tudta csinálni, hihetőleg nagy összeg árán, hogy a kongresszus egy tagja neki megírja az ülések alatt történt elhatározásokat. Ez írás azután az illető diplomata kalapjába került, ki azt a Blowitzé mellé helyezte az étkező teremben, s ez pedig «szórakozottságból» a magáé helyett mindig a diplomatáét tette a fejére. Így lett képes a londoni lapban meglepetni a kongresszus üléseiben hozott határozatokat, sőt még a végös teljes szerződést is, minden más újságot megelőzve, mielőtt a hivatalos szöveg megjelent volna!

Ezek voltak «Monsieur de Blowitz» újságról ténykedésének legjelentékenyebb mozzanatai, melyek egyrészt meghozták neki a hírt s a kitüntetések — a Becsület Légio tisztí keresztjét a többek között, — de másrészt rázudították az irigy ellenségek megszámlálhatlan sokaságát is. Miután kis és pohnak nevezhető emberke volt, legelőször nevéssé akarták tenni alakja szempontjából, s mikor azután kissé elkapta magát, s híres konstantinápolyi útját tette meg, melyben Abdul-Hamid komázní látszott s melynek részletes leírását egy vaskos kötetben tette közzé; lassanként rátámadtak, mint levelezőre is és azt kezdték hangoztatni, hogy Franciaország ellensége. Ez a hajszá oly messze ment, hogy a párizsi újságírók szindikátusából ki is golyózták. Pedig valójában csak levelezői tisztjét végezte lelkiismeretesen és mindent megtett, hogy az Anglia és Franciaország között ma fennálló «szivélyes viszonyt» — entente cordiale — előkészítse.

Mert ennek szükességét régen érezte ő, ritkaság számba menő józan eszével eleve felfogván, hogy a két nyugati nagyhatalom szövetsége a béke ügyének nagy szolgálatot tehet. Egyébiránt politikai nézetei igen helyesek voltak más tekintetben is. A felmerülő nehézségeket mindig a legelvonatibb, s ennél- fogva a legmagasabb szempontokból tudta megítélni. Már magában ez is nagy érdem, mely azonban nála annál meglepőbb, miután a fönnebb mondtak után könnyű elképzelni, hogy nem igen részesülhetett valami nagyon alapos kiképzetésben. Erről azonban sohasem beszélt, mint nem beszélt soha általában fiatalágáról sem. Velem Beust gróf nagy-követünkél ismerkedett meg, s rövid idő alatt igen összebarátkoztunk. Rendkívül érdekelték megjegyzései, melyek nemesak szellemesek, de tartalmasak is voltak. Ő pedig a monarchia belügyeit illetőleg tájékozottabb magától. Egyszer a «Times»-ba beletette mindazt, a mit idősebb Ábrányi Kornél nyomán tudtam Wagner Rikárd s II. Lajos bajor király egymáshoz való viszonyát illetőleg. De az én munkáim is meg lettek említve a nagy angol lapban.

Háza igen érdekes látogatókkal volt tele mindig, mert igen szeretett ebédek és reggeliket adni. Egy alkalommal korai látogatósomat arra használta fel, hogy megmarasszon reggelire. «Érdekes asztaltársai lesznek» — mondta s ezek nem kevesebbek voltak mint lord Rosebery, a későbbi angol miniszterelnök és neje, lord Rothschild leánya. Az utóbbi nevetet mondotta el, hogy Alfonz báró nagybátyjánál igen bajos magát az embernek otthon találni, miután ha leül valami karoszkékbe, kisül, hogy az VIII-ik Henrik angol királyé volt, ha azután egy székre meneszlik, ez a szék meg valami olasz zsarnok butorai közül való, úgy, hogy végre nem marad hátra egyébb, mint állva maradni s elkötődni!

Egy más alkalommal pedig Velics Lajos úrral, mostani bajorországi követünkkel, ki akkor Párisban nagy-követségi titkár volt, ebédeltem nála, s asztaltársaink sorában találhattuk Beauvoir márkit is, az orleansi hercegek megbízottját. Ennek neje azon Löwenthal osztrák tábornokné leánya, kiről Schwarzenberg Félix herceg, Magyarország ez esküdt

ellensége halála körülményes leírása közben beszélt Friedjung az utóbbi időkben sokat emlegetett emlékirataiban.

De ha tehettem, én is tettem «Monsieur de Blowitznak» kisebb-nagyobb szolgálatot. Mikor Beust gróf utóljára volt Párisban, megkért, hogy vigyem el őt hozzám. Valami kényes politikai kérdésben akart tőle felvilágosítást kapni. Én azután el is vittem a «Hotel de Wagram-ba», hol a gróf szállva volt, s ott tanuja lettem érdekes párbeszédjüknök. Egy év múlva a Champs-Elysées-en tett egy sétánk közben Blowitz egyszer csak így szólt hozzám: A gróf Beusttal való tavalyi beszélgetést még nem közöltem a lapomban. De ne gondolja, hogy elfeledtem volna. Ha akarja, elmondom elejétől végig. És csakugyan el is monda nemcsak a társalgás lényegét adva vissza, de az eszmenetet is megtartva, a mint egyik tárgyról a másikra fordult a beszéd egy évvel azelőtt. Emlékeztetek e hűsége bizonyosan egyike volt azon tulajdonoknak, melyek miatt oly szép és nagy sikereket ért el.

Nagy bámuloja volt szegény Munkácsy Mihálynak. A róla irt érdekes cikkek fejében meg is kapta tőle egyik legszebb képének vázlatát. De más nagy festők is hálásak voltak irányában s vagy arcképét festették le, vagy egy-egy képpel ajándékozták meg. Így szalonna tele lehetett nagyrértékű képekkel, a nélkül, hogy azok kereteik árán kívül csak egy fillérére is kerültek volna. Bizonyosan ily olesó áron szerezhette volna meg a legszebb színésznek vagy egyéb művésznök és írónk kegyeit is; de azt hiszem, hogy e részben igen tartózkodó lehetett, miután élte végéig erőteljes és életvidor maradt.

Néhány évig nem igen láttuk egymást, mert egy köztársasági elnökválasztásnál megkértem, hogy egy szeretett, hatalmas pártfogóm érdekében írjon. De ezt nem tette, neheztelven az illetőre valami félreértésen alapuló esemény miatt. Később azután ismét összekerültünk, s barátságunk csak bensőbb lett, miután utolsó éveiben szemeinek gyöngesége folytán elhunyt nejének egy fiatal rokonát vette maga mellé titkárnak, kinek családját pedig jól ismertem. Ennek egyik férfitagját egyébiránt Blowitz és neje nevelték s a fiatal ember igen eszes levén, annyira megtanulta bályjától az újságírás mesterségét, hogy most az egyik legelterjedtebb francia lapnak, a «Matin»-nak, általánosan ismert főszerkesztője.

Megjegyzendő végül, hogy minden barátsága mellett Blowitz csak egyszer volt nálam, azon az estélyen, melyet Bülow János, a nagy zongoraművész és volt berlini tanárom tiszteletére rendeztem. Ott ugyanis találkozott Oppert Gyulával, a nagy nyelvtudóssal. Már pedig vele halálos ellenségeskedésben élt közös nevéik miatt. A tudós beismerte német-izraelita származását, s nem szűnt meg «Monsieur de Blowitzot» csipős élcezzel bosszantani, csinált nevét és gyártott magyar eredetű illetőleg. Szerette volna is ez, hogy ajtot mutassak neki, de ezt tennem a legjobb akaratom mellett sem lehetett, mert a nyelvész nagy magyarbarát volt, s a magyarságnak nagy szolgálatokat tett tudományával. Miután így megmagyaráztam álláspontomat, Blowitz belenyugodott Oppert Gyulával való jó viszonyom folytatásába, de hozzám többé nem jött, nehogy esetleg találkozzék vele; neje azonban gyakran eljárt boldogult nőmhöz.

Bertha Sándor.

JÁTSZÓ GYERMEK A PORBAN.

Most visszanezék és látom magam: Öreg szívemmel gyermek voltam én, Még tegnap is talán s az út porában Színes kavicsos játszóudvarom.

Egyszer csak ráriadtam hirtelen, Hogy messze szél sziszeg, sóhajtó S mindgyere jobban dobban s rombolón Száguld felém egy kényes autó.

... Oh, ilyenén én még sosem röpültem, Pedig szerettem volna jaj be régen... Most erre zúg s én várom megkövülten. A vészes autó jön rám. Jó a végem.

Lányi Sarolta.

BERTHA SÁNDOR.

1843—1912.

Sokan még nevét sem ismerték, pedig megérdemli halóporában is, hogy egész nemzete megilletődve ajkára vegye. Nem volt ragyogó politikai kérdésben akart tőle felvilágosítást kapni. Én azután el is vittem a «Hotel de Wagram-ba», hol a gróf szállva volt, s ott tanuja lettem érdekes párbeszédjüknök. Egy év múlva a Champs-Elysées-en tett egy sétánk közben Blowitz egyszer csak így szólt hozzám: A gróf Beusttal való tavalyi beszélgetést még nem közöltem a lapomban. De ne gondolja, hogy elfeledtem volna. Ha akarja, elmondom elejétől végig. És csakugyan el is monda nemcsak a társalgás lényegét adva vissza, de az eszmenetet is megtartva, a mint egyik tárgyról a másikra fordult a beszéd egy évvel azelőtt. Emlékeztetek e hűsége bizonyosan egyike volt azon tulajdonoknak, melyek miatt oly szép és nagy sikereket ért el.

Szerencsés külső viszonyai kétségkívül nagyban hozzájárultak, hogy belső aranyértékét gyümölcsözőleg hozza forgalomba. Atyja, felső-őrbertha Sándor, kiváló, egyszerűszemű szereplő és vagyonos férfiú volt: ügyvéd, majd a legfőbb ítélőszék pótbírája, a Pesti Hazai Első Takarékpénztár egyik alapítója, a Pesti Lovar-egyesület első titkára, a Magyar Tud. Akadémia levelező tagja és ügyésze; versek és jogi műveket irt. A fiatal Bertha házi nevelése olyan gondos volt, hogy zongorajátéka szinte művészi tökéletességre vitte, sőt az igazi tehetség arra serkentette az ifjút, hogy a művészet elméletével is behatóan foglalkozzék. 1861-ben már zeneszerzőt tanult, Ábrányi «Zeneszeti Lapok»-jába zenetörténeti cikkeket irt.

Bertha Sándor külső életpályája nem változatos: jó módja megengedte, hogy világót lásson, húsz éves korában meglátogatta Németországot, átrándult Párisba — s nem csoda, ha ez a «városok királyneje», akkor még minden művészetnek fővárosa, annyira lebilincselte, hogy onnan már csak hosszabb-rövidebb látogatásra tért haza. Párisban települt le, francia nőt vett feleségül (csak pár éve halt meg, gyermektelenül), ott vett részt minden társadalmi akcióban — a Párisi Magyar Egyesületben is sok jót tett — s végre ott hunyt is el a mult vasárnapon.

Bertha Sándor a magyarság állásáról, politikai és művelődési viszonyairól a párisi nagy napilapokban számos cikket irt oly ember élelétásával, a ki folyton figyelemmel kíséri életünket, bizonyos távolságból nézi s tehát tisztábban lát sokat, mint mi magunk. Ez legjobban kiviláglik 1901-ben megjelent negyedik száz lapnyi könyvéből: *La Hongrie moderne de 1849 à 1901*, mely sok tekintetben forrásmunka, mert közállapotaink és haladásunk képe egyetlen könyvben így megrajzolva még alig volt. A nemzetiségi kérdés hosszasan foglalkoztatta Berthát: alaposan tanulmányozta románjaink történelmét, s végre 500 lapnyi kötetet irt: *Magyarok és Roumains devant l'histoire* (1899) nemzetiségi politikánk igazolására. Mikor 1904-ben hazaszállítottuk Rákóczi hamvait, erről is könyvet irt Bertha. Ismeretesek egyébiránt azok az irodalmunkról tartott felolvasásai, melyeket a párisi húsznyelvű nemzetközi Rudy-intézet keretében 1887 táján több ízben is tartott.

Szerelme azonban a zene volt, sőt a magyar zene. Az a *Palotás* (zongorára), mely még a 60-as évek elején jelent meg, magyar tüzrel tel, nem köznapi menetű s művészileg is kidolgozott, gyönyörű darab volt, Mosonyi Mihály méltó tanítványának valóságos érettségi bizonyítványa. Mondhatni: egyszerre olyan magasságban tünt fel Bertha tehetsége, hogy természetesnek találhatjuk, hogy ő nem akart a mi fogalmaink szerinti még magasabb tájakra jutni. Egy kis irányváltozást állapíthattunk meg egy-két évtizeddel utóbb irt műveiből: az ő jó alapjához, a német klasszikus zenéhez, mindig hű maradt, s úgy látszik, hogy a túlhabzó ifjú évek multán a lehiggadt vérmérséklet a nyájás, az örökkön derült Haydn zenéjét, szerény eszközökön kötött formai művészetét találta a maga kedélyének legmegfelelőbbnek. Nem tudjuk, sokat komponált-e Bertha; mindössze mintegy tíz fűzet magyar változat, csárdás, palotás és egyéb, egyszerűen *Hongroise* (magyar) elnevezésű zongoradarabja van elterjedve, párisi kiadványok, a melyeknek ismertebbé tételéhez Bertha soha egy lépéssel sem járult. Arisztokrata lélek volt, beérte a kevesek megértésével s becsülésével. Mikor egyetlen operája, a francia szö-

vegre szerzett *Mathias Corvin*, minden művészi erényei mellett sem talált kegyelmet a párisi színház szenczőziót szomjazó közönsége előtt: föllebezett a magyarhoz, de operáirába többé nem fogott. A budapesti Nemzeti Színház — épen a Magyar Királyi Operaház elkészülte előtt — utolsó dalműjüdságul mutatta be a *Corvin Mátyás-t*. A mi közönségünk sem találta elég hatásosnak a zenét, sőt, mert nem hajhászta a «talp alá való», a triálist: még eléggé magyarnak sem érezte.

Igaz viszont, hogy épen Berthától valami kimondott, erősen hangsúlyozott magyarságot vártak, mert tudták róla, hogy a külföldön ő a magyar zene prófétája. A legelső francia folyóiratokban és szaklapokban (*Revue Des Deux Mondes, Nouvelle Revue; L'Art Musical, Progrès Artistique* stb.) ismertette és védté Bertha a régi és az újabb magyar zenét, a mellett itthon is a «Budapesti Szemle», a «Magyar Salon», a «Zenelap» és elsőrangú napilapok hasábjain, bár ritkán, hozzászólt zenekultúránk napi kérdéseihöz, mindig magvasan, s a mily sok tudással, olyan becsülettel meggyőződéssel. A «Vasárnapi Ujság»-ot is nem egyszer megtszítelte értekező és zenetörténeti irányú cikkeivel.

Olvasóink jól ismerhetik lelkes, idealista jellemét, melynek legélesebben kidomborodó vonása a mindig eleven magyar érzés volt. Liszt Ferenczről három év előtt lapunkban közölt emlékezéseiből tudjuk, hogy az a benső viszony, melyben ő mint tanítvány állott Liszt Ferenczhez, a mesterrel szemben, legelső sorban a miatt az akkor nagy feltűnést keltett könyv miatt hidegült el, a melyben Liszt a magyar zenét a cigányzenével azonosította. Bertha e könyvet Wittgenstein hercegnő sugalmazására vezette vissza, de nemzeti érzületét így is annyira bántotta a dolog, hogy a régi bizalmas érintkezést nem tudta többé fentartani.

Utóbbi éveiben, elmondhatjuk, lapunkhoz

állott legközelebb; nekünk irta érdekes cikkeket, emlékezéseit, a mi karácsonyi albumunk adta ki legutolsó zeneművészi (egy posthumus szerzeményét most készülő albumunk fogja közölni) s szerkesztőségünkkel állandó, bizalmas levelezésben állott. Levelei még munkánál is jobban mutatják öregkorában is megőrzött idealista lelkületét. Így abban a levelemben, melylyel az 1910. évi albumunkban megjelent *Éjjeli dal-t* küldötte, többek között a következő reá nagyon jellemző sorokat irta lapunk szerkesztőjéhez:

«Legyen meggyőződve, Kedves Barátom, hogy nem méltelyezem meg vele a magyar érzést. Csak finomítani kísértem meg. Mindig az volt ideálom, hogy ezt a magyar érzést, mely bizonyos tekintetben egészen sajátos, a legműveltebb mezben mutassam meg a világnak. E részben a jelen kis munka igen nagy jelentőségű. A «Vasárnapi Ujság» útján be fog jutni a magyar társadalomba s talán néhány embert meg fog győzni arról, hogy a magyar zene megbírja a művészi színvonalra való emelést is. A cigány előkép után való dolgozás nem lehet kiindulási pont nagyobb-szabású művek megteremtésére. El felejtik el a mi zenészeink, hogy a mai zeneviszonyok Német- Olasz- és Franciaországban túltengésből származtak. Ezekben az országokban szabad extravagálni, mert megvan már a klasszikus zeneiskola. E mellett azután mókázhatik a mai generáció. De nálunk az iskolát még meg kell teremteni; nálunk csak komolyan szabad dolgozni.»

Egy másik levelemben mintegy összefoglalja törekvéseinek alap gondolatát e szavakkal: «Tessék elhinni, hogy kétségbe kell esni fajunk jövője fölött, ha tanulni-nemakarásunkat meggondoljuk. Mi csak szellemi fölönnyünkkel szerezhetünk magunknak respectus rosszakaróinkkal szemben. Mindég feljebb, mindig nemesebben, mindig kitaróbban a szép, a jó, az igaz mellett!»

K. I.

Bertha Sándor

Katoná-Nadarász A rajza.

CASUS BELLI AZ ADRIA PARTJÁN.

Az elmúlt nyáron, két vizek mélységei fölött, napokon át lebegett velem egy Lloyd-hajó, végig az albán partokon. Déli útról tértünk vissza, sorra érintettük Santi Quarantát, Valonát, Durazzót, San Giovanni di Meduát, akkor még sejtelve nélkül annak, hogy ezek a helyek rövid néhány hónap múlva az európai politika, a háború és béke saroktengelyeivé lesznek. Olyan messze éreztük magunktól Magyarország és olyan messze egész Európát! Sőt olyan messze az egész XX. századot, minden nagyvárosaival, vasútvonalával, villamosvilágításával, kulturintézményeivel egyetemben! Ez egy kis darab kelet volt előttünk és egyben egy kis darab középkelet.

A parton végig nehéz szikla-drapériák, a melyek szennyes szürke és érdesen hasadozott oldalait végtelen hosszú vonalban mártották a tenger habjaiba. Sehol egy zöld folt, sehol egy bokor, egy fa, egy eleven lény, ember, vagy állat. Sehol egy ház, végtelenül szomorú pusztaság, vigasztalan elhagyatottság mindenfelé, még egy eltévedt madár sem kering a sziklatetők fölött. A régi görögök Keraunion néven ismerték ezt a kopár hegység-csoportot és azt hitték, hogy itt van valahol a lejárát az alvilágba, a Tartarosba. A sziklák magaslatain valahol, embertelen vad magányosságban itt állott az Eumenidáknak egy temploma. Az, a ki egyszer látta ezt a vidéket, megérti, hogy mind a kettő valóban ide illett: ezek között a sziklák között, nagyon szépen el tudja az ember képzelni a lejárát az alvilágba és a mindennek előtt rémületes és ijesztő kigyó-korbáccsal röpködő, az embereket az örülésig gyöttrő fúriák engesztelő templomának sem lehetne alkalmasabb helyet elképzelni, mint ezt a pokol tornácát, a hol ők bizonyára nagyon otthon vannak és igen jól érzik magukat. Ilyen az albán tengerpart.

Néhál azután pár lépést hátrál a szikla a tenger elől, a közben maradt keskeny kis földesíkon kizöldült néhány csenevész olajfa, gyökerét eresztett valamilyen szálas, korán sárguló fűfajta. A szomoruan tengődő növény-szőnyegen megjelenik néhány messzire világító fehér ház, olyan szorosan összebújva, mintha félnének ebben a rettentő kietlenségben, ezek az albán kikötővárosok. Mindegyik külön-külön könyököl ki a végtelen tengerre, mindegyik teljesen magára hagyatva áll a piszkosszürke sziklák kerítése közt, egyikhez sem látunk vezető utat, mindegyik csak olyan nagy, mint a mekkorára a szigorú és kegyetlen sziklák engedték nőni. Sekélyes víz a partok közelében, egy szélesebb deszkapalló nyúlik be a tenger vizébe, a pallóhoz kötve négy-öt, piszkos bárka, néhány török, görög, vagy olasz lobogójú vitorlás hajócska az öböl vizében, ennyi az egész. Már a kisebb hajócskáknak is szabadon kell horgonyozniuk a mélyebb vízben, mert a partot lehetetlen jobban megközelíteniük, a mi gőzöskünk mindenhol egy kilométeres messzeségben bocsátja le horgonyait. Ha a partra kívánczunk, piszkos, bimbálózó csónakokra kell bízunk magunkat és egy félórás evezés után érünk csak a fapalló mólóra, a hol orrfacsaró bűz, romlott halszag és avas olajszag fogad bennünket. Santi Quaranta, Valona, Durazzó, San Gio-

ALBÁN HÁZASPÁR SZKODRA VIDÉKÉRŐL.

vanni di Medua ebben mind egyformák, csak a nagyságban különböznek. Santi Quaranta és San Giovanni di Medua összesen csak egy-két ház, San Giovanni di Meduában a kikötői épületek fölé tornyosodó sziklák tetején látható az a török kaszárnya, a melyet a tripoliszi háború kitörésekor az abruzzói herceg megbombáztattott.

Valóna és Durazzó a két legjelentékenyebb pontja a partvidéknek. Valónánál tágulnak ki a legjobban a zárt sziklafalak, utat engednek az ország belsejébe és féltő órással egészen háromnegyed körívbe ölelnek egy hatalmas, gyönyörű öblöt, melynek a partjait a Lidó homokjánál sokkal finomabb főveny borítja. A világ legnagyobb, legkényelmesebb strandfürdőjét lehetne itt megcsinálni, a víz szelíden, lankásan mélyül, száz méternyire a parttól, fölnevekedett embernek még csak a derekáj ér. Azonban éppen az, a mi a világ legelső tengeri fürdőjévé tenné, okozza azt, hogy csak ezer nehézség és sok-sok száz millió költség árán lehetne itt rendes kikötőt csinálni. Itt is fapalló helyettesíti a mólót, a parton itt is csak egy néhány ház, rozoga falú deszka-raktár, a város maga beljebb esik a parttól. Félóra járás szekéren vagy lovon. És micsoda város! Az, a ki a felvidéken, vagy Erdélyben járt és a ki a legszegényebb oláh és orosz falvakat látta, annak van némi fogalma erről a szenyről, erről a rendtelenségről, vigasztalan nyomorúságról. A következő macskafaj-kövek összevisszasága, mintha csak találmásra dobták volna a sárba őket, azért, hogy a nem boeskoros láb közte megszoruljon és helyéből kifizamadójék. Egy elhagyott mosó a falu bejárájánál, melynek a törpe minarettjén golya fészkel; apró, bódészertű házacskák szorosan egymás mellett, mindegyik háznak az utcafelé eső oldala nyitott bazár, a varga, a szücs, a mészáros, a kovács, mind az utcán, az utcának dolgozik, a

szomszédjaihoz átkiabál, a megálló ácsorgóknak a portékáját kínálja, a vevőkkel végtelen, hosszadalmas vitába bonyolódik. Az utcán csak férfiakat lehet látni, nagy ritkán egy-egy sűrűn elfátyolozott asszonyszemélyt, a kinek a megrogyott háta és nehézkes járása a fekete fátyol dacára is indiszkrétan elárulja a korát. Minden pillanatban egy-egy piszkos tenyer nyúl az ember elé:

— Baksics, Signor! Baksics!

Durazzó sem sokkal több Valónánál. Egy nagyobb, emeletes házcsoport a tengerparton, az emeletes, piszkos sárga házak közül legnagyobb az osztrák posta épülete. A kikötőből egy omladozó kapun lépünk be a városba, mely nagyságában egy jelentősebb magyar faluval ér föl. A szűk utcák zeg-zugosan mind a hegyoldalnak kanyarodnak, a város főuteczája a bazársor, mely hosszabb és forgalmasabb a valonai bazár-utczánál, de piszkosságát, zagyva össze-visszaságát tekintve, lényegében ugyanaz. Apró utcák egyik keresztezésénél egy erkélyes, két emeletes épület mered ki az apró kunyhók közül: ez a kormányzó konakja, apró, négyyszögű, rácsos ablakok sunyi, barátságatlan külsőt adnak a háznak, mely szemmel láthatólag azt a célt is szolgálja, hogy váratlan zavargások kitörése esetében meg is védelmezze lakóinak az életét. A főuteczán egy faragott faoszlopos, háromszögű homlokzatú földszintes ház, melynek a homlokzatán, ott, a hova a mi falusi embereink a legszebb tulipánokat pingálják, fantasztikusan kacskaringós török írás. Ez a zsandár laktanya. A fezes zsandárok közül egy-kettő mindig ott lebzsel a nyitott tornácson, lábait maga alá szedve ül és pőfékel gyűszűnyi, de méteres hosszúságú pipájából és álmosan egykedvű szemmel nézi a járókelőket. Durazzónak is csak ennyi minden nevezetessége, ha csak ide nem számítom a kikötőben még azt a kopár kert közepében álló földszintes épületet, mely itt a kávéház céljait szolgálja, s a melyikben már kora reggel is lehet látni piszkos kafféba öltözött fezes gavallérokat, a mint «turka kaffé»-jukat iszogadják, vagy pedig nagy komolyan mérik össze dákjukat egy a Balkánnak minden más városából kimustrált, gödrös biliárd-asztalon.

Egy fiatal magyar asszony, a kivel akkor együtt utaztam, most, hogy casus belli lett nem csak Durazzóból és Valónából, hanem Santi Quarantából és San Giovanni di Meduából is, nagyon lenézi és megveti az egész európai diplomáciát.

— Csak nem akarja velem elhítenni, hogy azok a rongyos, poros, sáros, bűdös fészkek még kellenek is valakinek!

En tudom azt, hogy nagyon kellenek, tudom azt, hogy négy esztendővel ezelőtt is, az annexió bonyodalom idején csak a véletlen mentett meg bennünket attól, hogy világháború törjön ki. Szerbiának annyira kellenének ezek a fészkek a melyek rongyosak, piszkosak és bűzösök ugyan, de van egy pótolhatatlan, borzasztó nagy előnyük: az, hogy mellettük van a végtelen, országokat, nemzeteket, világrészeket összekötő tenger, a melyen szabad járása van minden nemzet hajójának s egy országnak sem kell attól tartania, hogy a kivételét, a behozatalát tönkre teszik egy egyszerű tarifamelessel.

Benda Jenő.

A VALONAI VÁRROM ALBÁNIÁBAN.

A CSENDŐRSÉG LAKTANYÁJA DURAZZÓBAN.

TÖRÖK HALOTTAK CSATALDZSÁNÁL, ÜTRÖZET UTÁNI NAPON.

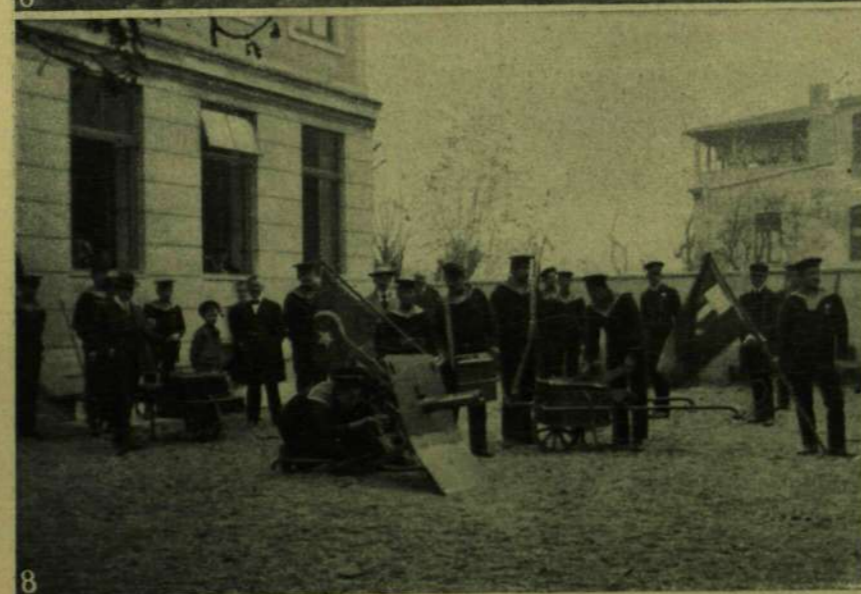

LÁBADÓZÓ TÖRÖK SEBESÜLTEK.

1. Eltávozott török katonák. — 2. A kolera áldozatai. — 3. Török tábor a csatáldzsai temetőben. — 4. Török tábor.

KÉPEK A BALKÁNI HAROSTÉRRŐL. — A Vasárnapi Ujság eredeti félvételei.

1. Török tüzérség a galatai hídon, Konstantinápolyban. — 2. Török csapatok Csataldzsánál. — 3. Török hadiszerek szállítása. — 4. Egy elhagyott halott az út közepén. — 5. Kisázsiai török katonák érkezése San-Stefanóba. — 6. Halottszállítás. — 7. Török tüzértisztek a csataterén. 8—9. Osztrák-magyar haditengérszék a konstantinápolyi nagykövetség előtt.

KÉPEK A HAROSTÉRRŐL. — A Vasárnapi Ujság eredeti félvételei.

EUGÉNIA ÉS EMILIA.

A nyári éjszakában való utazgatásom közben egyszer bementem arra a tarka és bohó területre, a hol a városi emberek a napi küzdelem után elkésett gyerekjátékaikat szokták űzni, varieté, lovarda, táncz helyiséget, amerikai hullámvásút, forgó kerék, mozi, abessziniai falu, csingilingi-csárda s olcsó nyeresémsátrák között. Sétálgatván a mindenfelől repkedő csilingelés, kacaj, kurjongatás közt, a piros, zöld, lila villanyok s bágyadt lampionok füzerei alatt, az életöröm e cifra forgatagában, tétova lépéseim megállottak egy dísztelen, nagy deszkaház előtt, a melyből az ajtó gyanánt alkalmazott és belülről egy kéztől összefogott két vászonfirhangon keresztül valami gyengéd, tiszta s andalító messziségből hangzó, gyöngye zongorasztól kísért gyerekeknek halatszott. A két vászonfüggönyön, elül-hátul felkiáltó jelektől támogatva, ilyen mondatokat olvastam: !! Huszonöt elsőrangú női szépség!! — !! Ének és Táncz produkciók!! — !! Belépődíj nincs!! — !! Kezdeté éjfélkor!! — !! Műsor ára negyven fillér!! — !! Reggelig nyitva!! A deszkaház homlokán nagy és kaczer formájú betűkkel pingálták ki: «Első Magyar Női Dalcarnok.» A szavak kezdőbetűit zölddel mázolták. Beléptem, a függöny mögött maga a Dalcarnok igazgatója üdvözölt, a ki arra az időre, míg a negyvenfilléres programot megvettem tőle, eleresztette a függönyt, azután megint szigorúan összefogta, mert egy kíváncsi házaspár már megállott kinn és bebámszkodott. Leültem a függöny mellé, a sarokba. A dalcarnok deszkafalai belül szürkére voltak festve, a szegény falakat itt-ott a magyar pezsgőgyárak mámoros reklámtáblái díszítették. A dalcarnok másik végében dobogó volt, előtte zongora, a zongoránál egy kis öreg ember dolgozott. A dobogón ép akkor kezdte két kis leány a számát. Az egyik tengerésznek volt öltözve, s egy kis pálczikát tartott a kezében. A másik gyenge természetű elfakult fényű szonett-kosztüm nehezedett. Vékony lábacskáinak még semmi női formája nem volt. Mind a ketten kivágott félcipőt viseltek, a melynek nem volt sarka, akárcsak a czirkuszi akrobaták meg az öreg főpinczerek cipőinek. Mind a ketten szökék voltak, orcaikon nem volt fesék. Egyszerre kezdtek énekelni:

Mi sok országot bejártunk,
Már mindenütt voltunk
És sok mindenféle tánczot
Elsajátítottunk.

A zongoristára néztek, elváltak és kétfelől körülíbbenték a dobogót, visszafutottak, s nevető, csengő gyerekhangjukon szaporán rákezdtek a második strófát:

Nemrégiből jöttünk Bécsből,
Töltöttünk szép időt,
Ott tanultunk egy finom túrt,
Egy bécsi keringőt.

A zongorista egy régi Strauss-valzerbe kapott, a leánykák összefogóztak s körülkeringtek a dobogót egyszer, aztán megint jött az ének:

Angolhonban is voltunk
Egy rövid ideig,
Az angol tánczot is eljárnuk,
Ha épen úgy tetszik.

Megfogták egymás kezét s kék tekintetüket a nyers deszkatetőre emelve, egy félperczig dzsiggelni próbáltak. A végén elnevettek magukat, s komolytalan sietséggel fújták tovább naiv zenéjü versüket:

Spanyolország szép ország,
Népe igen tüzes,
A spanyol tánczot megnézni
Valóban érdekes.

A zongorista feldobott a dobogóra két kasztanyettet, a gyerekek felkapták s kétfelől ugorva, démoni szigorúságu arcczal rázták a karjait s hányták-vetették ártatlanul ügyetlen derekukat. A zongora abbahagyta a spanyol táncz forgószelét, a leánykák eldobták a kasztanyettet, s kipirult orczával, frissen libegve folytatták a kántálást:

Oroszországban is jártunk,
Péterváron lent,
Az orosz tánczot megtanulni
Kissé nehezen ment.

Nehezen ment, nagyon nehezen ment, a zongora valami balalajka-dallamot vert, a két gyerek leguggolt, kezüket csipőjükre tették s rugdosták maguk alól előre a lábukat. Egy félpercz, a kis tánczosnőnek ép elég volt, megint a strófát kezdik hadarni:

Ámde az összes táncz között,
Oh ez egészen más,
Mégis legszebb minékünk
Egy ropogós csárdás.

Nagyot sikítottak, magyarosan s egy pár taktusnyi csárdást tánczoltak. Aztán előrefutottak, meghajoltak czirkuszi korrektséggel, visszafutottak s leszaladtak a dobogó háta mögött a lépcsőn. A direktor tapsolt, a két-három pinczér tapsolt, meg egy pár művész is tapsolt, a kik már lenn ültek az asztaloknál. Én is tapsoltam, más nem tapsolt, mert több közönség nem is volt a dalcarnokban. A dobogó mellett egy fiatal szőke rendőrtisztült, egy üveg sörrel beszélgetett, ő nem tapsolt. A dobogóra egy kövér, fiúsrá nyírt fejű énekesnő jött fel, a két kis leány pedig szalvétával letakart tányérral felém igyekezett. Lihegtek, egy kicsit izzadt volt a homlokuk, a tengerész nyújtotta a tányért és így szólt:

— Egy kis puderpénzt kérünk.
Kaptak pénzt, el akartak menni.
— Hogy hívnak te kis bárány? — kértem a tengerészt.
— Emilia.
— Milyen Emilia?
— Antoni.
— Ez az igazi neved?
— Hát mi lenne?
A sanszonetthez fordulok:
— Hát téged, kedves?
— Eugénia.
— Milyen Eugénia?
— Antoni, na.
— Testvérek vagytok?
— Nővérek. Antoni-duo. Hozasson egy limonádét.

Emilia gyorsan csatlakozik.
— Nekem is egyet, jó?
— Jó, jó. Pinczér. Két limonádét. Üljetek le. Hány éves vagy Eugénia?
— Tizennégy leszek. Emilia tizenöt mult. Maga csak feketét iszik?
— Mondjátok csak . . . ki írta azt a verset, a mit énekeltek?
Emilia felel:

— A nővérünk, a ki meghalt. Nem olvasta maga Antoni Miczit, tavaly a ki öngyilkos lett Varsóban egy artista végett . . .

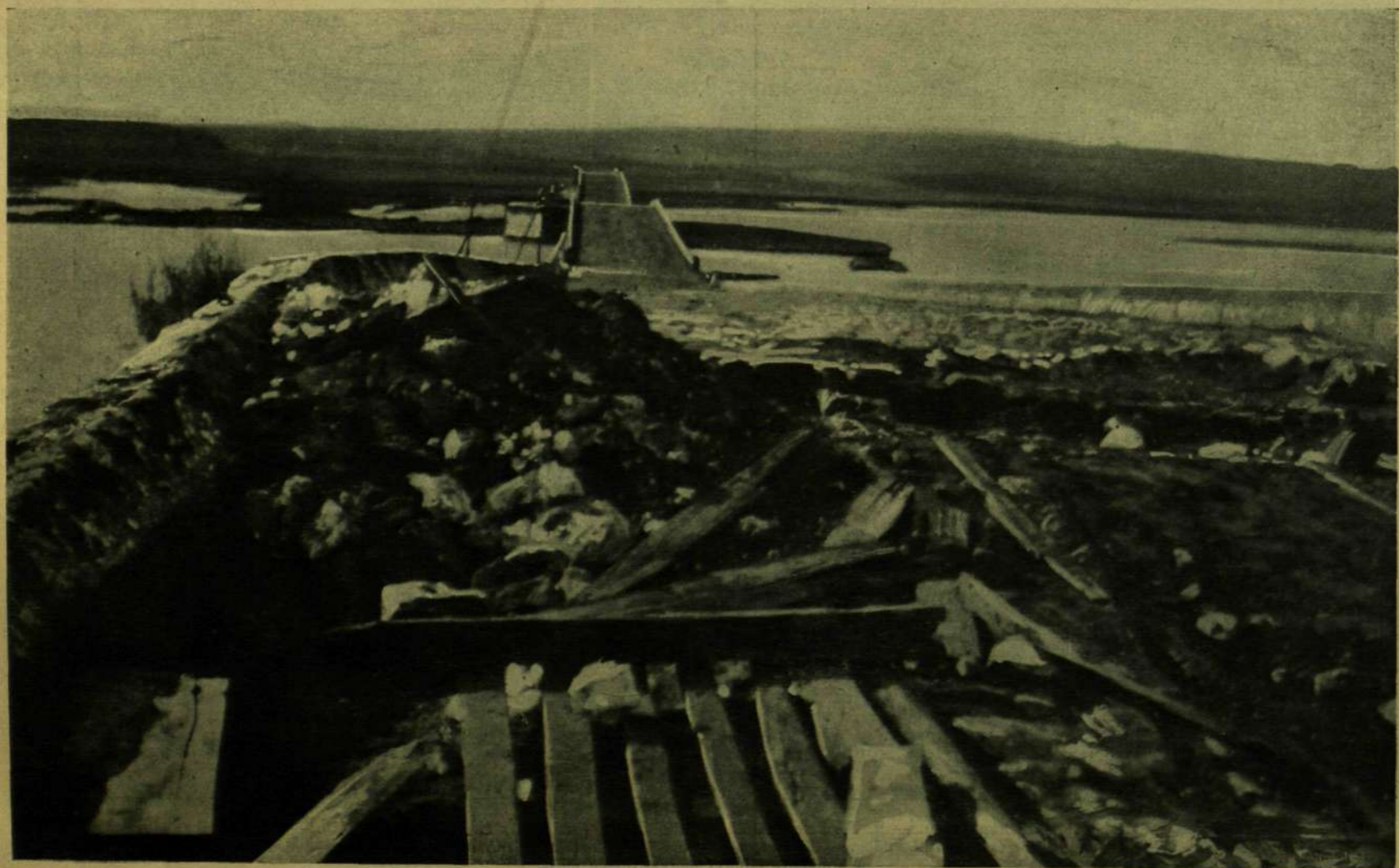
Szép Ernő.

A CSATALDZSAI CSATATÉREN.

PIHENŐ CSATALDZSA ELŐTT A LÖVÉSZÁRKOKBAN.

A CSATALDZSAI MOCSARAKON ÁTVEZETŐ HÍD, MELYET A BOLGÁROK FELROBBANTOTTAK.

PÉTER ÉS VENDI.

Regény. — Irta J. M. Barrie.

(Folytatás.)

Csak legsötétebb óráiban beszélt magáról harmadik személyben.

— Nem szeretnek engem a kis gyermekek. Különös, hogy erre gondolt, holott ez a gondolat azelőtt sohase bántotta; lehet, hogy a varrógép juttatta észébe. Sokáig mormogott magában Szmire bámészkodva, a ki nyugodtan varrogott, abban a meggyőződésben, hogy a gyermekek félnek tőle.

Félnek tőle! Félnék Szmitől! Nem volt gyerek a hajón ezen az éjszakán, a ki máris ne szeretne volna. Szörnyű dolgokat mondott nekik és megütötte őket a tenyerével, mert az öklével nem üthetett, de ők csak annál jobban ragaszkodtak hozzá. Mihálynak különösen a pápaszeme tetszett.

Hogy a szegény Szmit szeretetreméltónak tartották! Huk szeretne volna ezt neki megmondani, de ez túlságos kegyetlenségnek tűnt fel előtte. E helyett azt a rejtélyt forgatta agyában: mért találják Szmit szeretetreméltónak? Úgy vetette magát erre a kérdésre, mint a véreb az embernyomra. Ha Szmi szeretetreméltó, mitől lett az? Hirtelen egy rettentő válasz ötlött fel benne:

— Hátha az előkelő formák...
Hátha ennek a fickónak vannak előkelő formái, a nélkül, hieznék tudni róluk?

Dühös kiáltással emelte vaskezét Szmi feje fölé, de nem csapott le vele. Ez a gondolat tartóztatta fel:

— Micsoda dolog volna megmarkolni egy embert csak azért, mert előkelő a modora?
— Ez bizony nem volna előkelő.

A boldogtalan Huk erre tehetatlenné vált és lekonyult, mint az eltört vetet.

Kopói azt hitték, hogy egyelőre kinn van az útjukból s a fegyelem egy pillanatra meglazult köztük; vad táncba fogtak, a melyre Huk azonnal talpra állt, az emberi gyöngöcség minden nyoma elmúlt róla, mintha leöntötték volna egy putony vízzel.

— Csönd legyen, fickók, — kiáltott rájuk — mert különben horgonyt vetek bennetek!

A zaj egy pillanat alatt lecsendesedett.

— Meg vannak a gyerekek kötözve, hogy ne tudjanak elrepülni?

— Igenis.
— Akkor ide velük.

A boldogtalan foglyokat felhozták a hajófenékről Vendi kivételével és felállították őket sorban Huk előtt. Huk egy pillanatra úgy tett, mintha észre se venné jelenlétüket. Úgy tett, mintha csak úgy ácsorogna s valami nótát dúdolt, kezében egy pakli kártyát fogdosva. Szivarjának tüze időről-időre bevilágította az arcát.

— No hát, kölykök — mondta aztán élénken — hatot közületek ma este karóba fogunk húzni, de két kabin-takarító fiú számára van helyem. Ki akar az lenni?

— Ne ingereljétek fel szükség nélkül — tanácsolta nekik Vendi még odalenn, így tehát Tutlesz udvariasan előlépett. Tutlesznek semmi kedve sem volt ilyen ember alatt szolgálni, de az ösztöne ezt súgta, hogy okos dolog lenne rátolni a felelősséget egy távollevő személyre és bár kissé együgyű fiú volt, tudta, hogy csak az anyák hajlandók tartani a hátukat mindenért. Ezt minden gyermek tudja az anyákról és le is nézi érte őket, de állandóan hasznukat veszi ebben a tekintetben. Tutlesz is okosan magyarázta:

— Kérem uram, én azt hiszem, az anyám nem szeretné, ha kalóz lenne belőlem. Hát a te anyád szeretné, ha kalóz lenne belőled, Szeleith?

Szeleith felé bólogott, a ki komoran felelt:

— Nem hiszem.
Úgy mondta, mintha jobb szeretné az ellenkezőjét s az egyik ikerhez fordult:

— Hát a te anyád szeretné, ha kalóz lenne belőled?

— Nem hinném — mondta az első iker ép oly okosan, mint a többiek. — Nibs, hát a te...

— Elég a locsogásból — bömbölt Huk s a szónokokat elrángatták. — Nos, te fiú — mondta Jánoshoz fordulva — te úgy nézel,

EDL. TIVADAR KONZUL, A KI PROHASZKA KONZUL ÜGYÉNEK FELDERÍTÉSÉVEL VAN MEGBIZVA.

mintha volna egy kis sütnivalód. Hát te sohasem kívántál volna kalóz lenni, szívem?

János a számtani órákon érzett néha ilyen hajlamokat s meglepte, hogy Huk azt így kiálalta.

— Valamikor gondoltam rá — mondta gyanakodva.

— Hát fel akarsz csapni?
— Mit szólsz hozzá, Mihály? — kérdezte János.

Mihály azt szeretne volna, hogy János döntson, János azt szeretne volna, hogy Mihály döntson.

— Lehetnének azért a király hódoló alattvalói? — kérdezte János.

Huk fogai közül ez a válasz jött ki:
— Azt kell esküdnötök, hogy «le a királylyal!»

János talán nem is akart ilyen határozottan nyilatkozni, de most kitört belőle.

— Akkor nem vállalkozom — kiáltotta rácsapva a hordóra, a mely Huk előtt állt.

— Én sem vállalkozom — kiáltott Mihály.

— Éljen a haza! — sikoltotta Kurli.

A dühbe jött kalózok öklével befogták a szájukat és Huk felüvöltött:

— Ez megpecsételi a sorsotokat. Hozzátok fel az anyjukat. Készítsétek a karókat.

Hiába, csak fiúk voltak és elsápadtak, mikor

PROHASZKA OSKÁR PRIZRENDI KONZULUNK.

látták, hogy Zsuzs és Csekkó már készítik a végzetes karókat. De igyekeztek bátrának látszani, mikor Vendi felhozták.

Nem lehet azt szóval elmondani, hogy mennyire megvetette Vendi ezeket a kalózokat. A fiúk szemében a kalóz névnek volt legalább valami fénye, ő azonban csak azt látta, hogy a hajót évek óta nem síkálták. Nem volt rajta egyetlen ablak, melynek üvegére ne lehetett volna újjal ráírni: «piszkos malacz» s ő már rá is írta több ablakra. De a mint a fiúk köréje gyülekeztek, természetesen nem gondolt másra, csak rájuk.

— Jól van, szép gyermekek — mondta Huk édesen, mint a szirup — meg fogja látni, hogy húzzák a gyerekeit karóba.

Akármily finom úriember volt, környezete csak bepizskolta a gallérját és egyszerre érezte, hogy Vendi odanéz. Hirtelen mozdulattal igyekezett elrejtetni, de már késő volt.

— Meg kell halniok? — kérdezte Vendi olyan borzasztóan megvető tekintettel, hogy Huk majd elájult.

— Igen is meg — dünnyögte. — Csönd legyen — szolt merően nézve — hallgassuk meg az anya utolsó szavát gyermekeihez.

Vendi ebben a pillanatban fenséges volt.

— Ezek az én utolsó szavaim, kedves fiaim, — mondotta szilárdan. — Érzem, hogy igazi anyáitok nevében szólok, a mikor azt mondom: remélem, angol gentlemanek módjára fogtok meghalni.

Még a kalózok is meg voltak hatva és Tutlesz idegesen kiáltott fel:

— Azt fogom tenni, a mit anyám remél. Mit fogsz te tenni, Nibs?

— A mit az anyám remél. Mit fogsz te tenni, iker?

— A mit az anyám remél. És te, János? Huknak azonban megjött a szava:

— Kötözzétek meg ezt a nót.

Szmi kötözte oda Vendi az árbocához.

— Nohát, kis czukrosom — súgta — megmentlek, ha megígéred, hogy az anyám léssz.

De Vendi még Szminek sem akart ilyet megígérni.

— Inkább ne legyen gyerekek — mondta megvetően.

Szomorú dolog, de igaz, hogy egyetlen fiú sem nézett Vendire, mikor Szmi az árbocához kötözte, valamennyinek a szeme a karóba volt függesztve. Már nem tudták remélni, hogy férfiasan fogják megtenni az utolsó utat odáig, mert a gondolkodóképesség elhagyta őket, csak bámulni tudtak és remegni.

Huk összeszorított fogakkal mosolygott rájuk és egy lépést tett Vendi felé. Az volt a szándéka, hogy úgy fordítja Vendi fejét, hogy lássa, a mint a fiúkat egymás után karóba húzzák. De sohasem jutott el hozzá, sohasem hallotta meg azt a fájdalom-kiáltást, melyet remélt tőle. E helyett egész másvalamit hallott.

A krokodilus rettentő tik-takolását.

Valamennyien hallották, a kalózok, a fiúk, Vendi és valamennyinek a feje egy irányba fordult: nem a víz felé, a honnan a hang hallatszott, hanem Huk felé. Mindnyájan tudták, hogy a mi történni készül, csak ő reá tartozik magára és hogy szereplőkből most nézőkké váltak.

Borzalmas volt nézni a változást, mely Hukon végbement. Mintha minden izületében összeseroskadt volna. Kicsi rakássá rogyott össze.

A hang mind közelebb jutott és előtte járt a kísérteties gondolat: a krokodilus jön a hajóra.

Huknak még a vaskarma is tetlenül csüngött le. Minden más ember behunyt szemmel feküdt volna le oda, a hova esett, de Huk hatalmas agyveleje még most is dolgozott és ösztökélésére térden küszött, mennél messzebbre a hangtól a fedélzeten. A kalózok tiszteletteljesen utat nyitottak neki s csak mikor a hajó faráig jutott, szólalt meg:

— Rejtsetek el — kiáltott rekedten.

A kalózok köréje gyülekeztek, valamennyien elfordították szemüket attól a szörnyűségtől, a mi a hajó felé közeledett. Ezzükbe se jutott, hogy küzdjenek ellene. A végzet volt ez.

Csak mikor Huk el volt előlük takarva, csak akkor oldotta fel a fiúk lábát a kíváncsiság, úgy hogy oda tudtak futni, megnézni, hogy máskül fel a krokodilus a hajóra. És ekkor érte őket ennek az emlékezőes éjszakának a legnagyobb

meglepetése. Mert nem a krokodilus jött segítségükre, hanem Péter.

Intett nekik, hogy ne kiáltssanak fel csodálkozásukban s ne adjanak okot a gyanúra. Aztán tovább kettyegett.

XV. Huk vagy én, most az egyszer.

Az életben úgy szoktak a különös dolgok történni velünk, hogy egy darabig nem is vesszük észre, mi történt velünk. Így például hirtelen észreveszszük, hogy egyik fülünkre süketek voltunk ki tudja, mióta. Ilyen tapasztalatot tett ezen az éjszakán Péter is. Mikor legutóbb láttuk, a szigeten átlapozott, egyik újjával az ajkán, másik kezét a törén tartva. Láta elmenni maga mellett a krokodilust a nélkül, hogy bármi különösét észrevett volna rajta, de lassanként észrevette, hogy nem kettyeg. Eleinte azt hitte, csalódik a füle, de csakhamar rájött, hogy a krokodilusban lejárt az óra.

Nem törődve azzal, hogy mik lehetnek az érzései egy teremtsének, a mely ily hirtelenül megfosztatott legbensőbb társától, Péter mindjárt arra gondolt, hogy fordíthatná hasznára a krokodilus katasztrófáját. Elhatározta, hogy kettyegni fog, hogy a vadállatok azt higgyék, ő a krokodilus és ne mérjék bántani. Nagyszertien kettyegett, de egyelőre nem látott eredményt.

A krokodilus is hallotta a hangot és utána ment, vagy azzal a szándékkal, hogy visszaserzi, a mit elvesztett, vagy pedig barátságából abban a hiszemben, hogy ő maga kettyeg.

Péter baj nélkül érte el a partot és egyenesen ment előre, a lába úgy szelte a vizet, mintha észre se venné, hogy új elembe jutott.

Úszás közben csak egy gondolata volt: «Huk vagy én az egyszer.» Addig kettyegett, a míg aztán nem is vette már észre, hogy kettyeg. Ha észrevette volna, elhallgatott volna, mert a kettyegéssel ráijeszteni a kalózokra nagyon elmes gondolat ugyan, de neki nem jutott az észébe.

Ellenkezőleg azt hitte, olyan halkan jutott el a hajó oldaláig, mint az egér és el volt ámulva, hogy a kalózok megrettennek tőle, Huk közepén köztük, — mintha a krokodilust hallották volna.

— Hát akkor a karóhoz! — kiáltotta rekedten; most még jobban gyűlölte a fiúkat, mert látták őt remegni.

A fiúk térdre estek.

— Ne, ne! — kiáltották olyan szánalmasan, hogy a kalózok elmosolyodtak.

— Hozd ide a csigát Zsuzs — mondta Huk — ott vannak a kabinban.

A kabinban! Péter a kabinban van! A gyerekek egymásra bámultak.

— Igen, igen — mondta Zsuzs engedelmesen és beszaladt a kabinba. A gyerekek utána néztek, mikor egyszerre rettentő ordítás hallatszott a kabinból. Aztán egy káromogó hang, melyet a fiúk jól ismertek, de a kalózok számára még kísértetiesebb volt, mint az ordítás.

— Mi volt ez? — kiáltott fel Huk.

— Kettő — számlálta Szeleith ünnepélyesen. Csekkó, az olasz habozott egy pillanatig és aztán beugrott a kabinba. Sápattan tántorgott ki belőle.

A krokodilus! Péter csak akkor gondolt rá, — mikor meghallotta a saját kettyegését. Eleinte azt gondolta, a krokodilus kettyeg és hátranzett. Ekkor vette észre, hogy ő maga kettyeg és egy pillanat alatt megértette a helyzetet. Milyen jó ötlet volt ez tőlem — gondolta azonnal és intett a fiúknak, hogy ne taposoljanak.

Ekkor lépett ki a kvártélymester a hajó elő részéből és végigment a fedélzeten. Nos, olvasó, most figyelj. Péter beledöfött, biztosan és mélyen. János rátapasztotta a kezét a boldogtalan kalóz szájára, hogy felfogja a halálhőrgését. A kvártélymester előrebukott. Négy fiú megragadta és Péter intésére kidobta a fedélzetről. Egy locsancsán és csönd.

— Egy! — kezdte Szeleith számlálni.

Péter ekkor lábujjhegyen besurrant a kvártélymester kabinjába, mert egyik-másik kalóz összeszedte a bátorságát és körülnézett.

— Elment, kapitány — mondta Szmi a szemüvegét törölgetve. — Minden csöndes megint.

Huk olyan feszülten figyelt, hogy meghallhatta volna a kettyegésnek még a visszhangját is. Nem hallatszott semmi s ő kiegyenesedett teljes magasságában.

— Hát akkor a karóhoz! — kiáltotta rekedten; most még jobban gyűlölte a fiúkat, mert látták őt remegni.

A fiúk térdre estek.

— Ne, ne! — kiáltották olyan szánalmasan, hogy a kalózok elmosolyodtak.

— Hozd ide a csigát Zsuzs — mondta Huk — ott vannak a kabinban.

A kabinban! Péter a kabinban van! A gyerekek egymásra bámultak.

— Igen, igen — mondta Zsuzs engedelmesen és beszaladt a kabinba. A gyerekek utána néztek, mikor egyszerre rettentő ordítás hallatszott a kabinból. Aztán egy káromogó hang, melyet a fiúk jól ismertek, de a kalózok számára még kísértetiesebb volt, mint az ordítás.

— Mi volt ez? — kiáltott fel Huk.

— Kettő — számlálta Szeleith ünnepélyesen. Csekkó, az olasz habozott egy pillanatig és aztán beugrott a kabinba. Sápattan tántorgott ki belőle.

— Mi lelte Zsuzsot, te kutya? — sziszegte Huk feléje hajolva.

— Az lelte, hogy meg van halva, agyon-szúrták — felelt Csekkó tompán.

— Zsuzsok halott! — kiáltották a megrettent kalózok.

A kabin sötét, mint a kút — mondta Csekkó — de valami rettenetes van benne, az a mi károgott.

Huk latta a fiúk újjongását és a kalózok ijedt tekintetét egyaránt.

— Csekkó! — mondta legaczelosabb hangján — erjed vissza és hozd ki nekem azt a micsodát.

Csekkó, a bátrak bátra elfőlte az arcát kapitánya előtt.

— Nem, nem!

Huk azonban megrázta a horgát.

— Azt mondtad, hogy azonnal meggy, Csekkó? — mondta elgondolkozva.

Csekkó elindult, késébeesetten emelve fel a karját. Mindenki hallgatott. Megint egy halál-ordítás és egy káromogás. Senki sem szólt, csak Szeleith számlálta:

— Három.

Huk maga köré gyűjtötte kopóit egy intésel.

— Ördög és pokol — mennydörögte — ki hozza fel nekem azt a micsodát!

— Várj, míg Csekkó kijön — mormogta Sztárki s a többiek is utána mondták.

— Te jelentkeztél, Sztárki? — mondta Huk újra megöregtetve a vaskezét.

— Nem én — kiáltott Sztárki.

— A horgom azt hiszi, igen — mondta Huk feléje lépve. — Gondolod, ezé irányos lenne tréfálni a horgommal?

— Nem megyek én — felelt Sztárki konokul és a többiek ismét helyesleltek neki.

— Lázadás ez? — kérdezte Huk nyájasabban, mint valaha.

— Kegyelem, kapitány — hebegte Sztárki remegve egész testében.

— Fogjunk kezet, Sztárki — mondta Huk, előre nyújtva a horgát.

(Folytatása következik.)

Az első sorban ülnek: Weikersheim hercegnő, Hohenberg hercegnő a trónörös neje, gróf Esterházy Mihályné, gróf Zichy Jánosné, gróf Andrássy Géza, báró Gager Anna, — mögöttük állnak: ifj. gróf Lónyay Gábor, gróf Zichy János, herceg Weikersheim, gróf Pálffy Sándor, Ferencz Ferdinánd trónörökös, Stefánia kir. hercegnő gróf Lónyay Elemérné, gróf Larisch János, gróf Lónyay Elemér, gróf Potocki Alfréd, báró Rummerskirch, gróf Széchenyi István, gróf Lónyay Károly, herceg Thurn-Taxis Sándor.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

Berczik Árpád színművei. Mint lapunk olvasói még élénken emlékezhetnek, Berczik Árpád a mostani év elején ünnepelt hetvenedik születése napját. A Franklin-Társulat, mely műveinek majd egész pályáján kiadja, ezt a szép évfordulót azaz ünnepi meg, hogy kiadta Berczik összegyűjtött színműveit öt szép kötetben. Egy szép és eredményben gazdag írói pályára emlékeztet az öt terjedelmes kötet: ötven különböző szindarab van benne, közte az írónak ifjúkori kísérletei és több eddigi kiadatlan darabja is. Ma már tisztán láthatjuk Berczik írói pályájának jelentőségét. A magyar dráma szempontjából abban áll ez, hogy öt évtizeden át, az irodalmi és színházi divatok minden változásai között segített ébren tartani a közönség érdeklődését a magyar írók színpadi kísérletei iránt, egyik főszlopa volt az eredeti magyar repertoir kifejlesztésére való törekvéseknek, — azt a munkát folytatta sok sikerrel, a melyet annak idején Kisfaludy Károly kezdett teljes díszsággal. Berczik művészi szelid és nyájas volt mindig, az apró emberi félszűrségeken szerzett mulatni, keserűségeit, optimisztikus szatírával, az apró emberek apró dolgai iránti szeretettel és megértéssel, az élet mindennapi realitáisi iránti élénk érzékekkel. Ez az érzéke teszi megfigyeléseit elevennek, szindarabjait a kiegyezés körüli idők magyar társadalmi életére dokumentumszerűen jellemzővé. A régebbi magyar hivatalnoki élet furcsaságai, apró bajai, mulatságos oldalai, de néha szenvedései is Berczikben találták legjellemzőbb rajzolóik egyikét, — ebben a körben benne élt ő maga is, pontosan ismerte és szeretettel rajzolta. Ha valamikor valaki meg akarja rajzolni a hetvenes-nyolcvanas évek magyar társadalmának képét, kevés olyan bő forrást fog találni, mint Berczik szindarabjai. Munkásságának ez a társadalmi jelentősége. Tetőpontjain pedig — Az *ignádai kispap* című népszínműben, mely a népszínmű nyolcvanas évekbeli formájának egyik leghatásosabb példája és a *Himfy dalai*-ban, mely maig is legjobb és legkedvesebb magyar történelmi vígjátékaink egyike — ez a szindarabíró munkásság igen tisztességes irodalmi színvonalra jut s olyan színpadi sikereket emléktől kelti fel, a melyhez hasonlót kevés régebbi magyar színmű-író ért el. Az ötkötetes szép gyűjteményből csak korlátozott számú példány jut könyvtáruis forgalomra, nagyobb része az író hitvesének akaratából közönyvtárainknak jut ajándékkul.

Nagy asszonyok élete. Szikra, a kitünő író nő egy nagyterjedelmű kötetben tizennyegy, a történelem és kulturtörténetben szerepelt kiváló nő életrajzait állította össze. Csupa olyan nők, a kik a régi értelemben vett szűkebb körű asszonyi hivatás korlátain túl nagyobb hivatást teljesítettek és többé-kevésbé mélyen belenyúlta az emberiség fejlődésébe. A könyv mintha bizonyítékok tárháza akarna lenni azok számára, a kik meg vannak győződve az asszonyi képességről. Az egyes példák jól vannak megvilágítva, *Tszé-Szi-tól*, a nagyhatalmú, a renaissance-asszonyokra emlékeztető kínai császárnétól kezdve a mai asszony legjelentékenyebb képviselőjéig, *Curienéig*. Csak az tűnik fel, hogy a világirodalom nevezetes nőalakjai közül nincs a könyvben egy sem, mert Beecher-Stowe Harriet, a *Tamás bátya kunyhója* híres szerzője első sorban mégsem mint író, hanem mint a rabszolgaság ellen küzdő apostol jön tekintetbe. A kötet egyes cikkeit többen, nagyobbára nők írták, a legtöbb cikke a tárgy kello ismeretével és természetesen nagy szeretettel is van írva.

Szindarabok. A magyar publikumban újabb jelenség, hogy az olvasók érdeklődése mind élel-kebben fordul a szindarabok olvasása felé. Általános tapasztaljuk, hogy a mely szindarab a színpadon sikert arat, könyvtárakban is kelenővé lesz; a mint hogy *Mohár* Ferencz szindarabjai, köztük különösen *Az ördög* és most legújabbban *A farkas* a magyar könyvpiac legkelendőbb könyvei, szinte eruptív módon nyilvánult irántuk az érdeklődés. Ugyanabban a kiadásban, melyet ezek a könyvek tetek ismertté és kedvelté a közönség előtt, jelent meg most *Nagy Endre* szeretetreméltó komédiája, *A miniszterelnök* is, mely kitünően tartja magát a Magyar Színház színpadán. A *Fővárosi Színházak Műsora* című vállalat, egyike legfrissebb és legkönnyebb mozgású sorozatos vállalatának, a Vigszinház külföldi újdonságait adta ki legújabbban: *Bernstein* drámáját, *Az ostrom*-ot *Biró* Lajos és *Aranykalitka* című történelmi színtén vígjátékot *Heltai* Jenő fordításában. — Néhány tavalyi előadott szindarab is most jelent meg, *Biró* Lajos darabjai: *A sarga lilium* és *A rablólovag*, valamint a *Lengyel* Menyhérttel együtt írt *A csárna*. Ezeknek megjelenését nyilván az Amerikával való szerzői jogi szerződés rendezetlensége késleltette, — írónk csak azzal tudtak eddig védekezni az amerikai rabló-előadások ellen, hogy nem engedték darabjaikat kiadni. Most szívesen látjuk viszont *Biró* és *Lengyel* da-

rabjait, melyek különben még egyáltalában nem tűntek le egészen a színpadokról. Megjelent végre *A sarkantyú* is, *Gábor* Andor és *Liptai* Imre nemrég előadott darabja.

A „Jó Pajtás” új kötete. Sebők Zsigmond és Benedek Elek kedvelt gyermeklapjának, mely egyre szélesebb körben terjed a gyermekek között, új kötete jelent meg: az idei 1912-ik évfolyam első feléve összegyűjtve egy pompás, nagy kötetben. Ha az ember így együtt látja, akkor tudja csak jól megítélni, mily gazdagságot adja az olvasni és látnivalónak és a kedves lap; jó néhány vaskos kötet ifjúsági könyv kitenék belőle. E mellett valamennyi közleménye a lehető leggondosabban van megvilágítva: legkiválóbb írónknak egyenesen az ifjúság számára írt versei, meséi, elbeszélései, ismertető cikkei, kitünő magyar festőművészek rajzai adják a kötet tartalmát. Sebők Zsigmond Dörnyög-történetei, Benedek Elek versei és meséi, Endrődi Sándor, Abrányi Emil versei, Rákosi Viktor, Szemere György, Váradi Antal, Szabóné Nógáll Janka, Murai Károly, Schöpfung Aladár stb. regényei, elbeszélései, cikkei magukban is megadják a lap karakterét s hozzájuk csatlakozik még egész sora az ismert nevi, kitünő írónknak. Egyes rovatai, mint pl. A világ legszebb meséi, az ifjúsági irodalom legjavából valók, sportközleményeit a leghíresebb magyar sportemberek írják. A kötet kiállítása is pompás, bekötési táblája, melyet Faragó Géza színes képe díszít, valóságos díszműve teszi.

A „Jó Pajtás”, Sebők Zsigmond és Benedek Elek képes gyermeklapja legújabb, december 1-én megjelent számába *Lampérth* Géza írt verset, *Szemere* György elbeszélését, *Sebők* Zsigmond folytatja *Dörnyög Dömötör* Királyhágón túli utazását, *Altai* Margit kedves gyermekszindarabot ad, *Garay* Ákos szép képet rajzolt, *Endrődi* Béla vidám *Krampusz-történet*et írt pattogó versekben, saját rajzaival, *Zsiga* bácsi elmondja egy kedves mókáját, *Szemere* György folytatja regényét. A résztvények, szerkesztői üzenetek egészítik ki a szám gazdag tartalmát. *A Jó Pajtás-t* a Franklin-Társulat adja ki, előfizetési ára negyedeve 2 korona 50 fillér, félévre 5 korona, egész évre 10 korona, egyes szám ára 20 fillér. Mutatványszámot kívánatra küld a kiadóhivatal. (IV. ker. Egyetem-utca 4.)

Új könyvek. *Berczik Árpád színművei.* Budapest, Franklin-Társulat. Öt kötet; ára 10 korona. *Nagy asszonyok élete.* Összegyűjtötte Szikra. Budapest, Singer és Wolfner; ára 7 korona.

A miniszterelnök. Vigjáték három felvonásban. írta *Nagy* Endre. Budapest, Franklin-Társulat; ára két korona 50 fillér. — *Az ostrom.* Dráma három felvonásban. írta *Bernstein* Henry, fordította *Biró* Lajos; ára 90 fillér. — *Aranykalitka.* Vigjáték három felvonásban, írták *Lörde*, *Funk-Brentano* és *Marséle*, fordította *Heltai* Jenő; ára 90 fillér. (Mindkét darab a Fővárosi Színházak Műsoraiban jelent meg.) — *A rablólovag.* Színjáték három felvonásban, írta *Biró* Lajos. — *Sarga lilium.* Vidéki történet három felvonásban, írta *Biró* Lajos. — *A csárna.* Színmű három felvonásban, írták *Biró* Lajos és *Lengyel* Menyhért. — *Mindhárom* könyvet *Singer* és *Wolfner* adta ki; ára mindegyiknek három korona. *A sarkantyú.* Dráma három felvonásban, írták *Gábor* Andor és *Liptai* Imre. Budapest, Dick Manó; ára három korona. *A Jó Pajtás* 6. kötete. Szerkeszté *Sebők* Zsigmond. Budapest, Franklin Társulat; ára diszkótesben 6 korona.

PYRAM
LEGFINOMABB
CIPÓKRÉM
BENES TESTVÉREK VEGYI-GYÁRA GYŐR

HALÁLOZÁSOK.

Elhunytak a közelebbi napokban: **SARKADI ANTAL**, a Magyar Kereskedelmi Muzem könyvtárosa, 61 éves korában Budapestén. — **TISZAUJHELYI UJHELYI JÁNOS**, Ugoeca vármegye volt alispánja, 94 éves korában Tiszaujhelyen. — **RUSZINKÓ JÁNOS**, sajtópálfalvi görög-katholikus lelkész, gyémántmésés áldozópap, 91 éves korában Sajópálfalván. — **GERLER JÓZSEF**, cs. és kir. udvari szállító, a koronás arany érdemkereszt tulajdonosa, 75 éves korában Budapestén. — **GERHARDT KÁROLY**, a Belváros köz-tisztelőben álló polgára, 75 éves korában Budapestén. — **EBCZKI THIANYI FERENCZ**, nyug. királyi telekkönyvezető, 70 éves korában Budapestén. — **BÁRÓ FICHTIG IMRE**, a szolnok-csongrád-tiszabparti ármentesítő és belviszabályozó társulat volt elnöke 69 éves korában Tiszaugon. — **SMON IGNÁCZ**, kereskedő, 68 éves korában Balasagyarmaton. — **VÁMOSSY KÁROLY**, udvari tanácsos, ügyvéd, a budapesti ügyvédi kar egyik legtekintélyesebb tagja, 65 éves korában Budapestén. — **ÓZV. BOLITS IGNÁCZ**, szül. Leopold Mária, 76 éves korában Budapestén. — **ÓZV. BALÁZSFALVI KISS BÉLÉNÉ**, szül. Domján Mária, 65 éves korában Kecskeméten. — **BRUNS IZIDORNÉ**, szül. Gottlieb Róza, 63 éves korában Budapestén. — **ÓZV. POPRÁDVÖLGYI DOLLER ANTALNÉ**, szül. nemes Kail Mária, 61 éves korában Késmárkon. — **ÓZV. HORVÁTH MIHALYNÉ**, szül. Vinis Amália, 60 éves korában Berhidán. — **ÓZV. SZERAJEVŐI SZEDOGALVICH ADOLFNÉ**, szül. bábolnai Dovánkovich Etelka, 62 éves korában Budapestén. — **PARAK BERTALANNÉ**, szül. Ba-

EGYVELEG.

*** Száz éves csatorna.** A Svédországot átszelő, 420 kilométer hosszú csatorna most lett 100 esztendő, 1812 végén kezdték építeni egyik, 97 kilométer hosszú részét és ez 10 millió forintba került. Ma ez a munka 100 millióal is többbe kerülne.

A diszkrétan előkelő illat, mely a Gueldy-parfümöt jellemzi, hódította meg a legmagasabb köröket s ez teszi általánosan kedvelté ezen híres párisi különlegességet, mely (lásd mai hirdetéset) a bel- és külföldi cs. és kir. udvari illatszerüzletekben kapható.

Lassanként itt van már a tél s ha hivatalosan még nem is értünk el odáig, a természet már kitesz magáért. — Szükségét érzi mindenki a melegebb ruháknak, különösen a szőrmeruhadaraboknak. Első helyet foglalja el e téren Elkán Gyula szücs szőrme-ugyáruháza (VII. Károly-körút 19.) árúinak finom, izléses kivitelével és legelőcsőbb áraival, a kit ezért a legmelegebben ajánlhatunk. A czég engedelmével néhány eredeti modellt mutatunk be jelen számunkban.

Közelednek a hosszú téli esték s velük a sok béli, színházi s egyéb társadalmi alkalmasságok. Alkalmos toalettekhez ajánljuk legutolsó újdonságunkat voile, crópe de chine, duchesse, ecossais, colienne, reps tailleur, bársony és plús stb. valamint különlegességeinket himzett ruhák és bluzokban valódi svájci himzésekkal batizst, voile, pamut és selyem. Mintákat és párisi divatképeket a világhírű export czég Schweizer & Co. Luzern U 23. (Schweiz) franko küld, a választott kelméket pedig vám- és bérmentve

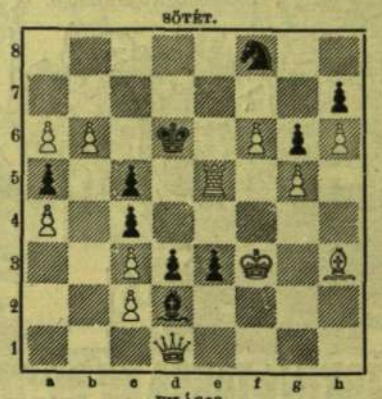
logh Ilona Erzsébet, 27 éves korában Budapestén. — **LUKÁCS MARGIT**, néhai Lukács György államtitkár leánya Gardoneban.

Szerkesztői üzenetek.

Ügy-e szeretsz. Zöldelő fiatal rügy, — de most nincs a rügyek fakadásának ideje. **A fúcska.** Az ilyen aktuális költészet nem nagyon kedvünkre való dolog, — valami napilap talán jobban használhatná. **Kis házikó.** Szép, szép, a mit ír, de mit ér mindez, ha nincsen szépen megírva?

SAKKJÁTÉK.

2825. számú feladvány Miskolczy Antaltól, Budapest.

Világos indul és a harmadik lépésre mattot ad.

KÉPTALÁNY.

A «Vasárnapi Ujság» 44-ik számában megjelent képtalány megfejtése: **A tudatlan saját maga el- lensege, tehát másnak barátja sem lehet.**

Felolós szerkesztő: **HOITSY PÁL.** Szerkesztőségi iroda: Budapest, IV., Vármegeye-u. 11. Kiadó-hivatal: Budapest, IV., Egyetem-utca 4.

Vegyenek Svajczi Taffettet
Kérjenek mintát a mi újdonságainkól fekete, fehér, vagy színesben: Taffetas, Chantants, Faconnés, Crépe de Chine, Duchesse, Ecossais, Eolienne, Mousseline 120-cm. széles, méterje K. 1.20-tól kezdve, Bársony és Plús ruháknak, és bluzáknak stb., valamint bluzák és ruhák valódi svajczi himzessel batizst, gyapju, -vászón, és selyemben.
Mi csakis kereskedett szolid selyemszövet árulunk, hirtvésszerű megárvéveknak, postaköltség, és vám-mentesen a lakásba. — (Dupla levélfeljegyz.)
Schweizer és Tarsa, Luzern U23 (Svajczi)
Selyemszövet-kivitel — Kir. udv. szállítók.

TÖRLEY
Törley József
Törley József

Dr. Miszné fűzőterme
Bpest, IV., Váci-u. 7. I. em.
Telefon 142-45. szám.
Ajánlja kizárólag móték után készülő **szabadalmazott halcsont nélküli fűzőit.**
Ismeretlő árjegyzék díjtalan.

AZ ÖREGEM
is mindig azt mondta, hogy szeplők elűzésére, valamint finom, puha bőr és fehér teint elérésére és megővésására nincs jobb szappan, mint a világhírű «Steckenpferd» Illomtel-szappan. Védjegye «Steckenpferd», készíti Bergmann & Co. czég Teiseben a/E. — Kapható minden gyógyszerár-, drogeria-, illatszerár- s minden e szakmába végző üzletben. Darabja 80 fillér. — Hasonlóképen esodálatosan beváltak a Bergmann-féle «Manera» Illomtel-krém fehér és finom női kezek megővésére, ennek tubusa 70 fillért mindenütt kapható.

Pehelykönyű elegáns. Tartósabb miní bőr.
Berson
gummisarkok előnyeiről mindenki meg van győződve

GUELDY
PARFUMERIE DE LUXE, GUELDY
parfümök:
„LA VIOLETTE”
„LE BOIS-SACRE”
„LES MIMOSÉES”
„L'EMPHYRÉE”
„DOUX-SONGE”
„STELLA MARE”
Kaphatók Budapestén a következő cs. és kir. udvari illatszerüzletekben és drogeriákban: MÜLLER J. L. IV., Koronaherczeg-utca 3. VÉRTESI SÁNDOR IV., Kristóf-tér 8. MOLNÁR és MOSER IV., Koronaherczeg-u. 11. LUEFF SÁNDOR IV. ker., Váci-utca 9. szám.

OMEGA
25.-KORONÁTÓL FELJEBB
LECHNER JÓZSEF CS. és KIR. UDV. ÓRAS
BUDAPEST IV. VÁCZI UTCA 8
DIVATOS KARKÖTŐÓRAK
AJÁNDÉKNAK ALKALMAS
FALI-BRONZ és MÁRVÁNY DISZÓRAK
KÉRJEN ÁRJEGYZÉKET

SALVATOR kivaló bőr- és lithiumos gyógyforrás
vese- és hólyagbajoknál, köszvénynél, cukorbetegségnél, vörhenynél, emésztési és lélegzési szervek hurutjainál kitünő hatása. — Természetes vasmentes sanyanyviz.
Kapható ásványvízkereskedésekben és gyógyszerárakban.
SCHULTES ÁGOST Szinye-Lipóczi Salvatorforrás-vállalat, Budapest, V., Rudolf-rakpart 8.

Modellek
Elkán Gyula szücs
műterméből, Bpest, VII., Károly-körút 19.
A czég divatlapot kívánatra küld.

Sealskin kabát hermelinnel. Sealskin hermelin garnitúra. Perzsia kabát sealskin gallerral.

Aki beteg: vesz Dianát
 Aki egészséges: vesz Dianát
 Akinek fájdalma van: vesz Dianát
 Akinek nincs fájdalma: vesz Dianát
 Aki elutazik: vesz Dianát
 Aki itthon marad: vesz Dianát.

Ezek jellemzik legjobban a

Diana sósorszesz

forgalmát.

A Diana-sósorszesz-t mindenki állandóan mint háziszert tartja készletben.

Legbiztosabb fájdalomcsillapító és első segítség a házban.

Csak

Dianát

fogadjon el 44 f.-es üvegekben.

Az egész országban mindenütt kapható.

ERÉNYI BÉLA

gyógyszerész

Budapest, Károly-körút 5.

Postán legkevesebb 6 üveg szállítható utánvét mellett.

Minden üvegnek plombálva kell lenni.

Egy üveg DIANA- sósorszesz	Egy nagy üveg DIANA- sósorszesz	Egy lego. üveg DIANA- sósorszesz
44 fillér.	1.20 korona.	2.50 korona.

HOZZON

a legközelebbi gyógyszerertárból nekem egy tégely «Erényi-Ichthyol-Salicyl»-t, mondá egy orvos az inasához. Az inas nagyot néz és önkénytelenül kérdi, hogy mire jó az! Nem bírok

MAGÁVAL

mondá az orvos s ha ilyen perfidens lesz, ki fogom dobni. De azért elárulja neki a nagy titkot, hogy az Erényi-Ichthyol-Salicyl páratlan szer bőrbántalmaknál, különösen a hol viszketéssel párosult bőrbántalmakról van szó. Kővér nők és férfiaknál a test különféle részein kipállások következtében is nagyon gyakori a viszketésséget környező kellemetlenségek. Az izzadás is egy kellemetlen ügy, mely nagyon gyakori manapság és a

LEGJÓABBKORI SZÓRÓKÉSZÍTMÉNYEK
MŰZSÉGI KÖNYVTÁRA

RÖGTÖN

észreveszik. Tehát minden viszketőség: legyen az krónikus vagy sem, kipállás, izzadás, bőrbántalom teljesen elmulasztható az

Erényi-Ichthyol-Salicyl

segítségével. Orvosok állandóan rendelik 3 koronás eredeti nagy tégelyekben. Készíti: Erényi Béla gyógyszerész, Budapest, Károly-körút 5. sz. Kapható a gyógyszerertárakban.

KULFÖLDI rendszer

Nagy forgalom,
kevés haszon!

A valódi

Diana

krém
szappan
puder

Ma már

**50 fillérért
mindenütt kapható!**

Főlölesleg tehát ezután vazelin, glicerint, kremzeleszt, tejkremet vásárolni és esténként ily értéktelen szerekkel kezeinket vagy arcunkat bekenni és tönkretenni. Diana-krém ezután 50 fillérért eredeti porcellán-tégelyekben kapható. És pedig: száraz Diana-krém, zsiros Diana-krém, gliczerines Diana-krém. Legjobb kézfehérítő, bőrpoló arczenőcs. A szeplő és pattanás egyedüli ellenszere a Diana-krém és szappan.

Mindenütt kapható. Egyedüli készítő: Erényi Béla Diana-gyógytára, Budapest, Károly-körút 5. Postán legkevesebb 3 koronás megrendeléseket szállítunk.

Csak

DIANÁT

fogadjon el.

Minden nőnek felhívjuk figyelmét a Diana-puder használatára. Eredeti dobozokban 50 fillérért mindenütt kapható.

49. SZ. 1912. (59. ÉVFOLYAM.)

SZERKESZTŐ
HOITSY PÁL.

BUDAPEST, DECEMBER 8.

Szerkesztési iroda: IV. Vármegye-utca 11.
Kiadóhivatal: IV. Egyetem-utca 4.

Egyes szám
ára 40 fillér.

Előfizetési
feltételek:

Egészévre — — 20 korona.
Félévre — — 10 korona.
Negyedévre — — 5 korona.

A «Világkrónika»-val
negyedévenként 1 koronával
több.

Külföldi előfizetéseket a postailag meghatározott viteldíj is esztolandó.

A SZERB CSAPATOK LEERESZKEDNEK A HEGYSÉGBŐL AZ ADRIÁHOZ, SAN GIOVANNI DI MEDUA MELLETT.

A Vasárnapi Ujság eredeti felvétele.